

การส่งเสริมคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา สร้างคนดีสู่สังคม

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

การส่งเสริมคุณธรรม

พอเพียง

วินัย

สุจริต

จิตอาสา

สร้างคนดีสู่สังคม

การส่งเสริมคุณธรรม “พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา” สร้างคนดีสู่สังคม

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ : ISBN 978-616-7988-08-5

พิมพ์ครั้งที่ 1 : กุมภาพันธ์ 2561

จำนวนพิมพ์ : 2,000 เล่ม

ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่ : ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)
เลขที่ 69 อาคารวิทยาลัยการจัดการ
มหาวิทยาลัยมหิดล (CMMU) ชั้น 16-17
ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 0-2644-9900 โทรสาร 0-2644-4901
Website : www.moralcenter.or.th

ที่ปรึกษา

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
- มุขนายกชูศักดิ์ สิริสุทธิ
- นายปานชัย สิงห์สัจเทพ
- ดร.ฉวีรัตน์ เกษตรสุนทร
- พลอากาศเอก วีรวิท คงศักดิ์

เรียบเรียง

นายสิน สีสอน ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

คณะผู้จัดทำ

เจ้าหน้าที่ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

- นายประมวล บุญมา
- นางสาวจิระวรรณ บรรเทาทุกข์
- นางสาวภัททิรา วิริยะสกุลธรณ์
- นางสาวอสมมา ปัทมะสังข์

ศิลปกรรม/ภาพประกอบ

บริษัท แก่นสาระ จำกัด

พิมพ์ที่

บริษัท พิมพ์ดี จำกัด

ลิขสิทธิ์

หนังสือเล่มนี้เป็นลิขสิทธิ์ของศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)
อนุญาตให้พิมพ์เพื่อเผยแพร่เท่านั้น โดยแจ้งความประสงค์และ
สามารถดาวโหลดได้ที่ <http://dl.moralcenter.or.th/4moral.pdf>

สารบัญ

บทที่ 1 คุณธรรมคือหัวใจการสร้างคนดีสู่สังคม	9
บทที่ 2 พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา : สร้างคนดีสู่สังคม	23
บทที่ 3 ร่วมสร้างคนดีสู่สังคม	113
ภาคผนวก	134

คำนิยม

รัฐบาลมีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพและคุณธรรม เป็นสังคมที่น่าอยู่ โดยน้อมนำศาสตร์พระราชานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เป็นเป้าหมายการพัฒนา โดยเฉพาะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และได้ประกาศใช้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2564) ที่มีวิสัยทัศน์ให้สังคมไทยมีคุณธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการดำรงชีวิต สืบสานความเป็นไทย อยู่ร่วมกันด้วยความสงบและมีสันติสุข และมุ่งส่งเสริมคุณธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมไทย 4 ประการ คือพอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา ซึ่งเป็นคุณธรรมที่จะทำให้บุคคลมีความสุข ความสำเร็จในชีวิต และจะทำให้สังคมมีแต่สันติสุขอย่างแท้จริง

ในการจะสร้างสังคมที่ดี จะอาศัยแต่การมีนโยบายหรือแผนงานต่างๆ ของรัฐบาลอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ แต่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนทุกคน โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรส่งเสริมคุณธรรม สร้างคนดีสู่สังคม เพื่อส่งเสริมสนับสนุนคนรอบข้างให้เป็นคนดี ทั้งในองค์กร ชุมชน และสังคม เพื่อเป็นพลังร่วมสร้างสังคมคุณธรรม ในการขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

ขอขอบคุณคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ที่ได้จัดทำหนังสือ "การส่งเสริมคุณธรรม 'พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา' สร้างคนดีสู่สังคม" ขึ้น เพื่อเป็นคู่มือสำหรับนำไปใช้สู่การปฏิบัติ ให้บรรลุเป้าหมายการสร้างสังคมไทย สังคมคุณธรรมต่อไป

พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา
นายกรัฐมนตรี

คำนิยม

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ มีพันธกิจสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมของสังคมไทย ตามนโยบายของรัฐบาล โดยการขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) ให้เป็นกลไกและเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนส่งเสริมคุณธรรมในประเทศไทย ให้ทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาควิชาการ ภาคสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และประชาชน มาร่วมกันดำเนินการอย่างบูรณาการตามแนวทาง **“ประชารัฐ”** โดยมุ่งเน้นการรณรงค์ส่งเสริมคุณธรรมอันพึงประสงค์ 4 ประการ คือ พอเพียง วินัย สุจริต และจิตอาสา รวมทั้งเร่งขยายเครือข่ายชุมชนคุณธรรม องค์กรคุณธรรม และหน่วยงานคุณธรรมให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ ทุกเครือข่าย เพื่อให้การส่งเสริมคุณธรรมสังคมไทยเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

เพื่อให้การส่งเสริมคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล พลเอก ธนะศักดิ์ ปฏิมาประกร รองนายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ในขณะนั้น ได้มีนโยบายให้จัดทำหนังสือ **“การส่งเสริมคุณธรรม ‘พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา’ สร้างคนดีสู่สังคม”** เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับหน่วยงาน องค์กรทุกภาคส่วน และประชาชนทั่วไป ในการสร้างความตระหนักในคุณธรรมแก่ตนเอง และส่งเสริมให้ครอบครัว ชุมชน องค์กร ตามเจตนารมณ์ของรัฐบาล ให้คนมีคุณธรรม สังคมมีคุณธรรม นำไปสู่ประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ทั้งนี้ ในฐานะที่ได้รับมอบหมายให้เป็นประธานกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ และได้เล็งเห็นความสำคัญของการขับเคลื่อนคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา จึงได้สานต่อแนวคิดและร่วมขับเคลื่อนให้เกิดสังคมคุณภาพและสังคมคุณธรรมสืบต่อไป

นายสุพันธ์ ต้นยุวรัตนะ
รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
ประธานกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

คำนำ

นับตั้งแต่คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบประกาศใช้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559 ให้เป็นแผนงานระดับชาติ ด้านการส่งเสริมคุณธรรม เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมปลูกฝังคุณธรรม สร้างค่านิยม และจิตสำนึกที่ดี ให้แก่ประชาชน อันเป็นการขับเคลื่อนตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกลไกประชารัฐ โดยเน้นการสร้างคามเข้มแข็งจากภายใน และใช้คุณธรรมนำการพัฒนาที่จะสร้างคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ รวมทั้งสร้างสังคมคุณธรรมที่เกื้อกูลและแบ่งปัน มุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต และจิตอาสา ตลอดจนจรรยาบรรณวิชาชีพ ขุมชนคุณธรรม องค์กรคุณธรรม และหน่วยงานคุณธรรมในทุกพื้นที่ คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติจึงมีนโยบายให้จัดทำหนังสือ **“การส่งเสริมคุณธรรม ‘พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา’ สร้างคนดีสู่สังคม”** เพื่อแปลงหลักแนวคิดคุณธรรม 4 ประการสู่การปฏิบัติ เผยแพร่ให้แก่ผู้บริหารหน่วยงาน องค์กรทุกภาคส่วน รวมถึงประชาชนทั่วไปสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ได้ตอบสนองนโยบายของรัฐบาล จึงมอบหมายให้กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมการศาสนาและศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ในฐานะฝ่ายเลขานุการ รวบรวมข้อมูล หลักการ แนวคิด สาระสำคัญ ตามหลักคำสอนทางศาสนา งานวิจัย บทความ และองค์ความรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิ องค์ความรู้จากการปฏิบัติของหน่วยงานต่าง ๆ นำมาประมวลเรียบเรียงเป็นเนื้อหาในหนังสือนี้ โดยมีคณะกรรมการด้านวิชาการเป็นที่ปรึกษา การจัดทำหนังสือเล่มนี้มีเจตนารมณ์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคม หากท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาเนื้อหาในหนังสือนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในฉบับต่อไป สามารถติดต่อผู้จัดทำและดาวน์โหลดเอกสารฉบับนี้ได้ทางเว็บไซต์ www.moralcenter.or.th

กระทรวงวัฒนธรรมหวังว่า หนังสือ “การส่งเสริมคุณธรรม ‘พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา’ สร้างคนดีสู่สังคม” จะทำให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักรู้ในความสำคัญของคุณธรรม และนำองค์ความรู้ไปปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมของสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรมอย่างยั่งยืนสืบไป

วิ. ใจพอคน

นายวีระ โรจน์พจนรัตน์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

บทที่ 1

คุณธรรมคือหัวใจการสร้างคนดีสู่สังคม

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระปฐมบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก วันที่ 5 พฤษภาคม 2493

จากปฐมบรมราชโองการ **“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”** ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 และตลอดระยะเวลา 70 ปี แห่งการครองราชย์ พระองค์ท่านมีพระจริยวัตรที่งดงาม ยึดมั่นในทศพิธราชธรรมมาโดยตลอด เป็นแบบอย่างของธรรมราชา และยังคงมุ่งมั่นส่งเสริมให้พลสกนิกรชาวไทย เป็นคนดีมีคุณธรรมผ่านพระบรมราชาบาทและพระราชดำรัสในโอกาสต่างๆ อีกทั้งยังทรงงานหนักตรากตรำพระวรกายไปในถิ่นทุรกันดารทั่วประเทศ เพื่อดูแลทุกข์สุขของประชาชนจนเป็นที่ประจักษ์ไปทั่วโลก พระองค์ท่านได้พระราชทาน **“ศาสตร์พระราชา”** เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พลสกนิกรได้ กินดีอยู่ดีมีความสามัคคีปรองดอง ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการทรงงาน และโครงการในพระราชดำริมากมาย พระองค์ท่านจึงทรงเป็นทั้งต้นแบบแห่งคุณธรรม ศูนย์รวมความศรัทธา และแรงบันดาลใจของการสร้างคนดีสู่สังคม

เมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ในหลวงรัชกาลที่ 10 เสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงมีพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะสืบทอดพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 ดังพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ในโอกาสขึ้นปีใหม่ 2560 ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2559 ความว่า

“ในปีใหม่นี้ ขอให้ชาวไทยทุกคนตั้งใจให้แน่วแน่ที่จะรักษาคุณสมบัตินี้ให้เหนียวแน่น และทำความเข้าใจให้แจ่มใสด้วยปัญญาที่กระจ่าง พิจารณาทุกสิ่งที่เกิดขึ้นให้ตามความเป็นจริงโดยปราศจากอคติ ให้มีความมุ่งมั่น มีกำลังใจ ในอันที่จะร่วมกันปฏิบัติสรรพกัณฺถ์น้อยใหญ่ในภาระหน้าที่ตามแนวพระบรมราโชบายที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานไว้ ให้งานทุกอย่างสำเร็จผล เป็นความดี ความเจริญ ทั้งแก่ตนเองแก่ส่วนรวม และประเทศชาติ เป็นการรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ

ในการนี้ ข้าพเจ้าขอปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับประชาชนชาวไทยโดยเต็มกำลังความสามารถเพื่อสืบสานพระราชปณิธานร่วมกัน”

การสืบสานพระราชปณิธานของในหลวงรัชกาลที่ 10 คือ ได้พระราชทาน “โครงการจิตอาสา เราทำดีด้วยหัวใจ” โดยทรงสร้างแรงบันดาลใจให้คนไทยร่วมเป็นจิตอาสาทำความดีแก่สังคมและประเทศชาติ นำความรักสมัครสมานสามัคคีมาสู่ประชาชน

คุณธรรมนำการพัฒนา

คนทุกคนต่างปรารถนาที่จะมีชีวิตที่ดี ครอบครัวยุบอุ่น อยู่ร่วมกันในสังคมและธรรมชาติอย่าง “อยู่เย็นเป็นสุข” ด้วยความดี ความถูกต้อง ความเป็นธรรม เป็นคนดีในสังคมดี

การสร้างคนดี สังคมดี เพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ยังประโยชน์แก่คนทั้งชาติได้นั้น ต้องใช้ “คุณธรรมนำการพัฒนา” คือ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน โดยเฉพาะการพัฒนาด้านจิตใจ ทุกสถาบันในสังคมต้องร่วมมือกันป้อนเพาะ ปลูกฝัง ส่งเสริมให้คนทุกช่วงวัย ทุกกลุ่ม ทุกพื้นที่ เป็นคนดี คิดดี พูดดี ทำดี มีคุณธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินชีวิต เพื่อต่อยอดการเป็นสังคมดี สังคมคุณธรรม ที่คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนพื้นฐานของความรักและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คนจึงเป็นหัวใจของการพัฒนา และคุณธรรมเป็นหัวใจของการพัฒนาคน

ถ้าเราจะเข้าใจแนวทางการปลูกฝัง ส่งเสริม คุณธรรมในใจคนและสังคมได้นั้น ก่อนอื่นเราต้องทำความเข้าใจความหมายของ “คุณธรรม”

คุณธรรมคืออะไร

“ถ้าคนเราคิดดี คิดถูกต้องตามหลักวิชาการและคุณธรรม คำพูดและการกระทำก็จะเป็นไปในทางที่ดีที่เจริญ แต่ถ้าคิดไม่ดีไม่ถูกต้อง คำพูดและการกระทำก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งแก่ตนเองและส่วนรวมได้

ด้วยเหตุนี้ ก่อนที่บุคคลจะพูด จะทำสิ่งใด จำเป็นต้องหยุดคิดเสียก่อนว่า กิจที่จะทำ คำที่จะพูดนั้น ผิดหรือถูก เป็นคุณประโยชน์หรือเป็นโทษเสียหาย เป็นสิ่งที่ควรพูดควรกระทำ หรือควรงดเว้น เมื่อคิดพิจารณาได้ดังนี้ ก็จะสามารถยับยั้งคำพูดที่ไม่สมควร หยุดยั้งการกระทำที่ไม่ถูกต้อง พูดและทำสิ่งที่จะสัมฤทธิ์ผล เป็นประโยชน์และความเจริญ”

พระบรมราชาโชทาทโน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ 9 กรกฎาคม 2540

“...สังคมดำรงอยู่ได้ด้วยการกระทำประโยชน์เกื้อกูลกัน และทุกคนที่อยู่ร่วมกันย่อมเป็นทั้งผู้รับและผู้ให้ประโยชน์ บัณฑิตในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นบุคคลที่สังคม ยอมรับในความรู้ความสามารถ จึงควรประพฤติปฏิบัติตนให้ เป็นประโยชน์แก่สังคมทุกเมื่อ...”

พระบรมราชาวาทในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร
เมื่อครั้งยังทรงเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันราชภัฏ
ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันจันทร์ที่ 11 มีนาคม 2550 (ภาคเช้า)

คุณธรรมตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า VIRTUE ซึ่ง Longman Dictionary of Contemporary English (1995) ให้นิยามไว้ 2 นัย คือ 1 หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่เกิดจากการกระทำจนเคยชิน และ 2 หมายถึง คุณธรรมที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคมเกี่ยวกับความประพฤติและศีลธรรม

นอกจากนี้ คำว่า คุณธรรม ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ยังหมายถึง สภาพคุณงามความดี ขณะที่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550 บัญญัติว่าคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประดาใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป เป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่มีความสงบเย็นภายใน และเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นและเหมาะสมกับความต้องการของสังคมไทย

พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ กล่าวถึงคุณธรรมในโอกาสบรรยายพิเศษ เนื่องในโอกาสสัมมนาทางวิชาการ ครอบรอบ 12 ปี ผู้ตรวจการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2555 ว่า

“...คุณธรรม เป็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นเอง หรือเกิดจากการอบรมสั่งสอน ที่เมื่อยึดมั่นเป็นคุณธรรมฝังในจิตใจ คนดีมีคุณธรรม จะต้องซื่อสัตย์ สุจริต คิดดี ทำดี พูดดี คิดตรง ทำตรง พูดตรง มีเมตตา ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่คดโกงแม้ว่าไม่มีผู้รู้เห็น จะไม่เอารัดเอาเปรียบ ข่มเหงผู้ที่อ่อนแอกว่า ไม่น้อยราษฏร์บังหลวง ไม่ทุจริต...”

จากความหมายข้างต้นพอสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง “สภาพความดีที่เกิดขึ้นในจิตใจของคน และแสดงออกเป็นการประพฤติปฏิบัติที่ดีจนเคยชิน ก่อให้เกิดประโยชน์สุขในสังคม”

ระดับของคุณธรรม

จากความหมายของคุณธรรม เราจะพบว่า คนที่มีคุณธรรมจะต้องมีทั้งปัญญาและศรัทธา **ปัญญา** คือ รู้ว่าอะไรควรทำและอะไรไม่ควรทำ **ศรัทธา** คือ มุ่งมั่นที่จะทำในสิ่งที่รู้ ซึ่งคุณธรรมมีทั้งในระดับบุคคลและคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคม

คุณธรรมระดับบุคคล เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จของส่วนรวม ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร¹ แบ่งได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยผลักดัน

ทำหน้าที่เป็นแรงผลักดันภายใน ทำให้คนเกิดความเพียรพยายามทำในสิ่งที่มุ่งหมายไว้ให้สำเร็จประกอบด้วย **วินัย** **อดทน** **ขยัน** เป็นคุณธรรมที่สร้างฐานรากที่แข็งแกร่งให้คนในสังคม

กลุ่มที่ 2 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง

ทำหน้าที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงสร้างแรงผลักดันให้เกิดคุณธรรมชุดแรก ประกอบด้วย **ซื่อสัตย์** **ซื่อตรง** **รับผิดชอบ** เป็นคุณธรรมรากฐานของจิตใจที่ซื่อตรง

¹ จากการวิเคราะห์ของไกรยุทธ ธีรทยาดีนันท์ อ้างถึง นางลักษณ วิรัชชัย, ศจีมาจ ณ วิเชียร และพิศสมัย อรทัย. (2551). การสำรวจและสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรม จริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

กลุ่มที่ 3 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนียวรั้ง

ทำหน้าที่เหนียวรั้งไม่ให้คนทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม ผิดหลักคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย **มีสติ พอเพียง** เป็นคุณธรรมที่สร้างฐานความสุจริต ไม่โลภ ต้านทานความอยากได้ตามกระแสนิยม

กลุ่มที่ 4 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน

ทำหน้าที่สนับสนุนให้บุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมต่างๆ โดยมุ่งหวังผลเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เกิดการเคารพและให้ความสำคัญต่อชีวิต และสิ่งแวดล้อม ผ่านหลักของความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประกอบด้วย **เมตตา กรุณา กตัญญู เสียสละ** การปลูกฝังคุณธรรมกลุ่มนี้จะช่วยให้เกิดจิตอาสา และเปลี่ยนสังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรมอย่างแท้จริง

คุณธรรมของการอยู่ร่วมกัน ในสังคมนั้น ยกระดับจากคุณธรรมระดับบุคคลสู่การอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีหลักการสำคัญ 2 ข้อ คือ ข้อห้ามกับข้อพึงปฏิบัติ

- ข้อห้าม คือ ห้ามทำให้อื่นและส่วนรวมมีความทุกข์
- ข้อพึงปฏิบัติ คือ ให้ทำให้อื่นและส่วนรวมมีความสุข

หลักการสำคัญของคุณธรรมการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม คือ **ต้องทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่ใหญ่กว่าเสมอ**

บทที่ 2

พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา :
สร้างคนดีสู่สังคม

ทำไมต้องพอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา

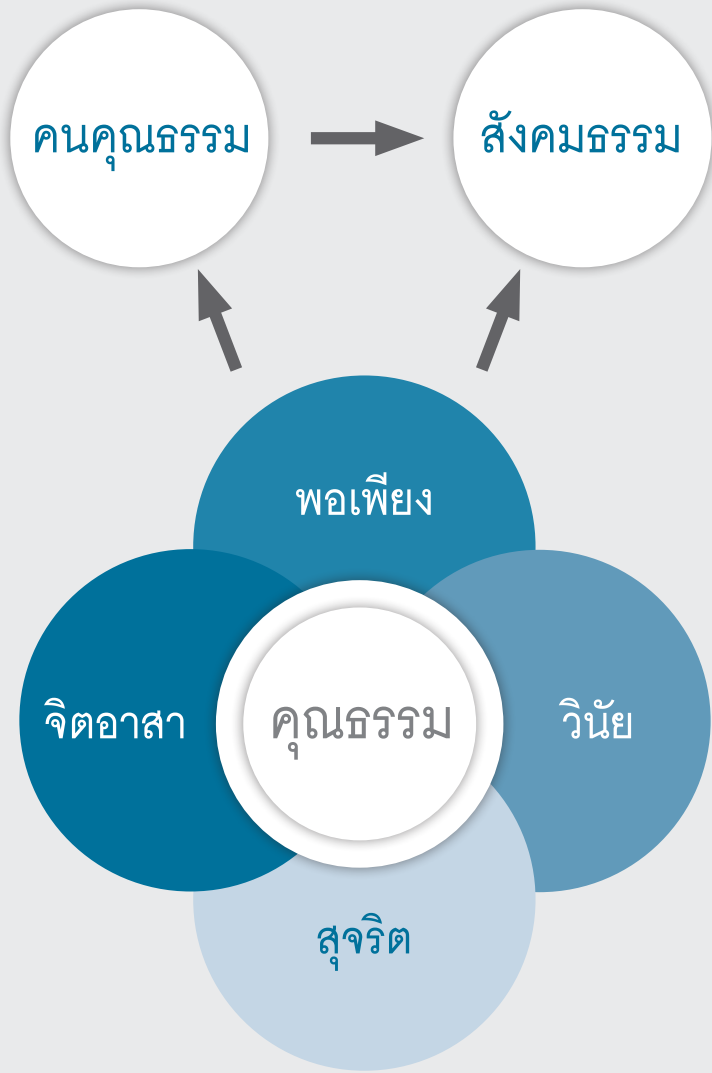
การสร้างคนดีสู่สังคม คือ การสร้างคนดีมีคุณภาพเพื่อไปช่วยสร้างสังคมที่ดีงาม เป็นสังคมคุณธรรม แม้ในความจริง สังคมย่อมมีทั้งคนดีและคนไม่ดีปะปนกันไป ตั้งแต่ 4 เหล่า แต่เราก็เชื่อว่า โดยธรรมชาติแล้วคนทุกคนอยากเป็นคนดี อย่างไรก็ตาม คำว่า “คนดี” ก็มีการตีความที่แตกต่างกันไป ดังนั้น จึงต้องกำหนดลักษณะคุณธรรมของคนดีที่สังคมไทยต้องการเพื่อเป็นแนวทางและเป้าหมายการส่งเสริมคุณธรรมร่วมกัน

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ได้ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกคุณธรรมเป้าหมายที่จะรณรงค์ส่งเสริมให้เกิดกับคนไทยในช่วงต้นของแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ โดยพิจารณาจากสถานการณ์ด้านคุณธรรมของประเทศ ทั้งที่มาจากงานศึกษาวิจัย สำนวจความคิดเห็นของประชาชน รวมถึงการวิเคราะห์พระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ได้จัดทำขึ้น พบว่ามีคุณธรรมสำคัญ 5 ด้าน คือ **“ซื่อตรง วินัย รับผิดชอบ พอเพียง และจิตอาสา”** ซึ่งเป็นคุณธรรมรากฐานสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่คุณธรรมอื่นๆ ได้ครบถ้วน

อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติได้พิจารณาเห็นว่า วินัยกับความรับผิดชอบต่อเป็นเรื่องเดียวกัน จึงเลือกคุณธรรม “วินัย” มาใช้ในการสื่อสาร คำว่า “ซื่อตรง” แม้จะมีความหมายที่ดี แต่อาจสื่อความหมายกับคนทั่วไปได้ยากกว่าคำว่า “สุจริต” ซึ่งเป็นคำที่สังคมไทยคุ้นเคย ดังนั้น จึงเลือกส่งเสริมด้วยคำว่า “สุจริต” และคุณธรรม “จิตอาสา” ให้หมายรวมถึงการมีจิตสาธารณะด้วย เพื่อให้การรณรงค์เข้าใจและจดจำง่าย จึงกำหนดคุณธรรม **“พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา”** เป็นคุณธรรมเป้าหมายที่จะปลูกฝังส่งเสริมให้คนไทยตระหนักและประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตด้วยเหตุผล ดังนี้

- “พอเพียง” เป็นศาสตร์พระราชาและเป็นคุณธรรมฐานรากที่จะนำไปสู่คุณธรรมอื่นๆ
- “วินัย” เพื่อเสริมสร้างการประพฤติปฏิบัติตนของคนไทยให้มีความเข้มแข็ง เคารพกติกาการอยู่ร่วมกัน
- “สุจริต” เพื่อแก้วิกฤติการทุจริตที่ต้นทาง
- “จิตอาสา” เพื่อให้คนไทยใส่ใจสังคมและอยู่ร่วมกันอย่างปรองดอง

อย่างไรก็ตาม การเน้นคุณธรรม **พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา** ไม่ได้หมายความว่า จะละเลยคุณธรรมด้านอื่นๆ แต่ยังสนับสนุนให้มีการส่งเสริมคุณธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละองค์กรและพื้นที่ที่แตกต่างกันด้วย

พอเพียง หมายถึง ความพอเพียงในการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง มีเหตุมีผล ใ้ความรู้ในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ มีความพอประมาณ พอดี ไม่เบียดเบียนตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่ประมาทสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

จากความหมายของคุณธรรม “พอเพียง” ข้างต้น จะเห็นคุณลักษณะ
ของความพอเพียง ดังนี้

คุณธรรม “พอเพียง” เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญ ถือเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องของคนไทยและสังคมไทย ซึ่งเราจะเห็นได้จากหลักธรรมคำสอนของศาสนา และผลเชิงประจักษ์จากการปฏิบัติตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เข้าใจ “พอเพียง” ผ่านหลักธรรมของศาสนา

พุทธศาสนา อธิบายว่า ความพอเพียงประกอบด้วย

1. **ความพอดี** (มัชฌิมาปฏิปทา) คือ ทางสายกลางในการดำเนินชีวิต ที่แสวงหาทั้งความสุขทางกายและความสุขทางจิตใจไปพร้อมกัน โดยไม่ยึดติดกับวัตถุนิยมมากเกินไป จนละทิ้งคุณค่าทางจิตใจ ไม่หลงยึดติดกับคุณค่าทางจิตใจมากเกินไป จนละทิ้งการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เกิดความพอดีระหว่างการพัฒนา ด้านกายภาพและการพัฒนาด้านจิตใจ
2. **ความพอเหมาะ** (มัตตัญญูตา) คือ ความรู้จักประมาณในการบริโภค เพื่อสนองความต้องการตามความเหมาะสมและความจำเป็น โดยให้ความสำคัญแก่คุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียม เช่น การเลือกซื้อสินค้าที่มีราคาเหมาะสมกับฐานะเพื่อประโยชน์ ในการใช้สอย แทนที่จะเลือกซื้อสินค้าราคาแพงเพียงเพื่อแสดง ความมีหน้ามีตาในสังคม
3. **ความพอใจ** (สุข) คือ รู้จักพอใจอิมิใจกับทรัพย์ที่หามาได้ด้วยน้ำพัก น้ำแรง (อัตถิสุข) พอใจในการใช้จ่ายทรัพย์นั้นเลี้ยงตนและแบ่งปัน (โภคสุข) พอใจที่เป็นไทเพราะไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว (อนนสุข) และ พอใจในการประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต (อนวัชชสุข)

เพราะฉะนั้น “พอเพียง” ตามหลักพุทธศาสนา คือ ทางสายกลางในการดำเนินชีวิตที่มีความพอดีระหว่างการพัฒนาทางวัตถุและการพัฒนาทางจิตใจ โดยมีการบริโภคตามความเหมาะสมและความจำเป็น มีเป้าหมายอยู่ที่ความพอใจหรือความสุข 4 ประการ คือ สุขจากการมีทรัพย์ สุขจากการจ่ายทรัพย์นั้น สุขจากการไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว และสุขจากการงานที่สุจริต

สอดคล้องกับความพอเพียงตามหลัก **ศาสนาคริสต์** คือ การดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะของตนเอง ไม่ละโมภโลภมาก อยากรได้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของตน ดังคำกล่าวของพระเยซูเจ้าที่ทรงตรัสว่า “จงระวังและรักษาตัวไว้ให้พ้นจากความโลภทุกชนิด ชีวิตคนเราไม่ได้ขึ้นกับทรัพย์สมบัติของเขา แม้ว่าเขาจะมั่งมีมากเพียงใดก็ตาม” (ลก 12:15) นอกจากนี้ยังสอนให้ทำความดี แบ่งปันซึ่งกันและกัน สะสมความดีเป็นทรัพย์สมบัติที่จะติดตัวไปแม้เสียชีวิตก็ไม่มีใครสามารถขโมยไปได้ ดังคำกล่าวในพระธรรมใหม่ที่ว่า “แต่อย่าลืมนะที่จะกระทำกิจการดี และที่จะแบ่งปันแก้อีกุลกัน เพราะเครื่องบูชาอย่างนั้นเป็นที่พอพระทัยพระเจ้า” (ฮบ 13:16)

ในส่วนของ **ศาสนาอิสลาม** “พอเพียง” หมายถึง *ได้เท่าที่ต้องการ หรือ ได้เท่าที่กะไว้ หรือ เหมาะควรในระดับปานกลาง* ซึ่งตรงกับหลักการของศาสนาอิสลามที่ยึดทางสายกลางเป็นหลัก ดังหลักคำสอนระบุว่า

“ที่ดีที่สุดของกิจการทั้งหลาย คือ ตรงกลางของมัน”

นอกจากนี้ อิสลามิกชนยังศึกษาความพอเพียง ผ่านคำสอนและการปฏิบัติตนของ **นบีมูฮัมมัด (ซ.ล.)** องค์ศาสดาผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งมีชีวิตที่มีความสุขเยี่ยงจอมราชัน แต่กลับทิ้งทรัพย์สินสมบัติ และพอใจที่จะนอนบนเสื่อหยาบๆ ยอมหิวไม่ต่างไปจากคนจนหิว ยอมอดเพื่อให้คนที่หิวมากกว่าได้อิ่ม ท่านสมณะ ไม่ฟุ้งเฟ้อ และได้รับความเคารพนับถือจากผู้คนนับแสน ยกให้เป็นต้นแบบแห่งความพอเพียง ซึ่งต่อมากลายเป็นหลักปฏิบัติให้อิสลามิกชนทุกคนต้องเรียนรู้และปฏิบัติตาม โดยหลักนั้น หมายถึง *ความสันโดษและปล่อยวาง ไม่ยึดติดกับสภาวะรอบข้าง รู้จักเสียสละ สมณะ พอเพียง* ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอเพียงใน **ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู** มีเป้าหมายสูงสุด คือ การหลุดพ้นจากกองกิเลส และกองทุกข์ แต่ไม่สนับสนุนให้มนุษย์ดิ้นรนหาทางเพื่อการหลุดพ้นเพียงอย่างเดียว แต่ควรจะแสวงหาทรัพย์สินสมบัติ โดยมีหลักธรรมเป็นเครื่องกำกับชั่งในการอุปโภคบริโภค โดยในพระธรรมศาสตร์ได้บัญญัติไว้ว่าหลักธรรมหรือธรรมะนั้นนั้นย่อมมีลักษณะ 10 ประการ คือ

² รายงานโดยอิบ努 อัลฮัมอานีย์-ฏออีฟ

1. ความยินดี พอใจในสิ่งที่มี
2. อุดกัณ อดทน พากเพียร เมตตา
3. ข่มจิต มีสติ ไม่หวั่นไหวตามอารมณ์
4. ไม่ลักขโมย
5. บริสุทธิ์ทั้งกายและใจ
6. ระวังอินทรีย์ทั้ง 10³
7. สติ ปัญญา ความคิด
8. รู้ลึกซึ้ง
9. ความเห็นสุจริต ซื่อสัตย์ เป็นที่ไว้วางใจเชื่อใจ
10. ไม่โกรธ สงบ

ส่วนความพอเพียงใน **ศาสนาซิกข์** สอนให้มนุษย์ดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย พอเพียง และเผื่อแผ่ โดยชาวซิกข์มีความเชื่อว่า ชาวซิกข์ทุกคนถูกปลูกฝัง คุณธรรมเข้าไปในชีวิต และจิตวิญญาณตั้งแต่แรกเกิด ด้วยเหตุที่บิดามารดา และ บรรพบุรุษ ดำรงชีวิตอันเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณธรรม และความดีงามสอดคล้อง ต่อหลักธรรมชาติ และเน้นความเรียบง่ายตลอดมา ดังคำกล่าวที่ว่า *“Simple living, High thinking”* คือ การดำรงอยู่ด้วยความเรียบง่ายแต่เต็มเปี่ยม ทางความคิด วิจารณญาณ อาหาร และอาชีพอันสุจริตโดยพึ่งตัวเอง รวมถึง ยึดมั่นในคุณงามความดี ไม่เบียดเบียนทุกสรรพชีวิต และมีความสันโดษ คือ รู้จักในการประมาณตน มีความพอดีในการดำรงชีวิตของตนโดยการ

³ อินทรีย์ทั้ง 10 ได้แก่ (ทางความรู้) ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง (ทางการกระทำ) มือ เท้า ทวารหนัก ทวารเบา ลำคอ เพิ่มเติม (ความรู้ลึกภายใน) จิต ใจ สมถะ และอหังการ บริหารให้ไปในทางถูกต้องดีงาม

- ยอมรับทรัพย์สินสมบัติตามที่หามาด้วยความขยันหมั่นเพียรของตน
- ยอมรับฐานะและตำแหน่งการงานที่ได้รับตามความเหมาะสม ปัญญาของตน
- ยอมรับทุกสิ่งตามที่หามาด้วยความชอบธรรมและพระเมตตาของ พระศาสดา
- ยอมรับในความเป็นอยู่ที่ไม่ฟุ้งเฟ้อตามสมัยนิยม ความเป็นอยู่ อย่างพอเพียง อ่อนน้อมถ่อมตัวเสมอ
- ยอมรับในความรักฉันมิตรพี่น้อง ไม่ดูถูกดูแคลนต่อกัน
- อุดมอมอย่างพอประมาณ บริจาคทานอย่างมีสติ
- ซื่อสัตย์สุจริต และเคร่งครัดในธรรมวินัย ยึดมั่นในสถาบันของชาติ อันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องหล่อหลอมให้ชาวชีกซ์ทุกคนมีแนวทางที่เรียบง่าย ในการดำรงชีพ พอเพียง และเผื่อแผ่ผู้อื่นเสมอ และสิ่งเหล่านี้ค่อยๆ ซึมซับ เข้าไปในชีวิตประจำวัน จนกลายเป็นความเคยชินในการดำรงชีวิตอันดีงามอย่าง ไม่รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ยาก

เห็นได้ว่าทุกศาสนาสอนเหมือนกัน คือ ให้นำมนุษย์ยึดถือ
ความพอเพียงเป็นคุณธรรม หรือแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อ
ประโยชน์ของตนเองและสังคม

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : แปลงคุณธรรมสู่การปฏิบัติ

เมื่อสี่ปีค่นพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เราจะพบว่าพระองค์ทรงมีพระราชดำรัสผ่านคำว่า “พอมีพอกิน” แก่ประชาชน มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516-2517 ซึ่งอาจจะถือเป็นจุดเริ่มต้นของแนวพระราชดำริ “ความพอเพียง” เช่น

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ **ความพอมี พอกิน พอใช้** ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป

การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพ และตั้งตัวให้มี**ความพอมี พอกิน พอใช้**ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้โดยแน่นอน...”

พระบรมราชาโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วันที่ 20 ธันวาคม 2516

พระองค์ทรงเน้นย้ำหลักคิดและหลักปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ มาอย่างต่อเนื่อง อาทิ

“คนเราที่ฟุ้งเฟ้อ ไม่มีทางที่จะหาทรัพย์มาบ่อนความฟุ้งเฟ้อได้ ความฟุ้งเฟ้อนี้เป็นปากหรือเป็นสัตว์ที่หิวไม่หยุด ความฟุ้งเฟ้อนี้ ถ้าปากตลอดเวลา จะบ่อนไปเท่าไรๆ ก็ไม่พอ เมื่อบ่อนเท่าไรๆ ไม่พอแล้ว ก็หาเท่าไรๆ ก็ไม่พอ ความไม่พอนี้ไม่สามารถที่จะหาอะไรมาบ่อนความฟุ้งเฟ้อนี้ได้

ฉะนั้น ถ้าจะต่อต้านความเดือดร้อน ไม่ใช่ว่าจะต้อง ประหยัดมัธยัสถ์ จะต้องป้องกันความฟุ้งเฟ้อ และป้องกันวิธีการที่ มักใช้เพื่อที่จะมาบ่อนความฟุ้งเฟ้อนี้ คือ ความทุจริต ฉะนั้น การที่จะ ณะรงค์ที่จะต่อสู้เพื่อให้คนมัธยัสถ์และประหยัดนั้น ก็อยู่ที่ตัวเอง ไม่ใช่อยู่ที่คนอื่น

เมื่ออยู่ที่ตนเอง ไม่อยู่ที่คนอื่น การณะรงค์โดยมากมักออกไป ข้างนอก จะไปชักชวนคนโน้นชักชวนคนนี้ให้ทำโน้นทำนี้ ที่จริง ตัวเองต้องทำเอง ถ้าจะใช้คำว่าณะรงค์ ก็ต้องณะรงค์กับตัวเอง ต้อง ฝึกตัวให้รู้จักความพอดี พอเหมาะ ถ้าไม่พอดี ไม่พอเหมาะ มันจะ เกิดทุจริตในใจได้”

พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะลูกเสือชาวบ้าน
ในโอกาสเสด็จฯ กลับจากแปรพระราชฐานจากจังหวัดสกลนคร
ณ สนามบินดอนเมือง วันที่ 2 ธันวาคม 2527

ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 แล้ว พระองค์ทรงเน้นย้ำเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจพอเพียง” มาอีกหลายปี เพื่อให้พสกนิกรของพระองค์เข้าใจมากขึ้น

“...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียง ความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือ ทำจากรายได้ 200-300 บาท ขึ้นไปเป็นสองหมื่น สามหมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันและเอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือ ทำเป็น Self-Sufficiency มันไม่ใช่ความหมาย ไม่ใช่แบบที่ฉันคิด

ที่ฉันคิด คือ เป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดูทีวี ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อทีวีดู เขาต้องการดูเพื่อความสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกลๆ ที่ฉันไป เขามีทีวีแต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มีทีวีเขาฟุ่มเฟือย เปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตดสุทใส่ และยังใส่เนคไทเวอร์ซาเซ่ อันนี้ก็เกินไป...”

พระราชดำรัส ณ วังไกลกังวล หัวหิน

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วันที่ 17 มกราคม 2544

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงนำหลักธรรมของศาสนาที่กำหนดเป็นปรัชญา หลักคิด และหลักปฏิบัติ เป็นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนตระหนักถึงคุณธรรมความพอเพียงมาตลอดหลายสิบปี

ความพอเพียง เป็นคุณธรรมที่ต้องพัฒนาและปฏิบัติตามทางสายกลาง ซึ่งนำไปประยุกต์ใช้ได้ตั้งแต่วิธีการดำเนินชีวิต หลักการเกษตรแนวใหม่ เคล็ดลับการทำธุรกิจ การลงทุน ไปจนถึงนโยบายขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน ที่เรียกว่า **“หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข”**

ห่วงที่ 1 ‘ความพอประมาณ’ คือ ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ห่วงที่ 2 ‘ความมีเหตุผล’ คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

ห่วงที่ 3 ‘มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี’ คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

ทั้ง 3 ท่วงนี้ ผู้ปฏิบัติจะประสบผลได้ยังต้องคำนึงถึง 2 เงื่อนไขประกอบกัน คือ

‘เงื่อนไขความรู้’ คือ ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน เพื่อให้มีความรอบคอบในการนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยง และประกอบการวางแผนอย่างระมัดระวังในการปฏิบัติ

‘เงื่อนไขคุณธรรม’ ที่จะต้องเสริมสร้างคือ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

หากถอดนิยามของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว จะพบว่าหัวใจสำคัญของแนวคิดคือ **การพึ่งพาตนเอง ไม่ทำอะไรเกินตัว** ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตไปในทางสายกลางที่นำไปสู่ **“ความยั่งยืน”**

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เงื่อนไขความรู้
(รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง)

เงื่อนไขคุณธรรม
(ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน แบ่งปัน)

ชีวิต	เศรษฐกิจ	สังคม
สมดุล	มั่นคง	ยั่งยืน

เป็นที่ปรากฏชัดเจนแล้วว่า ผู้ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นคุณธรรมในการดำเนินชีวิต จะช่วยให้ชีวิตมีความร่มเย็นเป็นสุข ซึ่งไม่เพียงแต่ประเทศไทยเท่านั้น ประเทศต่างๆ และสังคมโลกได้ยกย่องให้เป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

“พอเพียง” ช่วยสร้างคนดี สังคมดี อย่างไร

จากความหมายและองค์ประกอบของคุณธรรมพอเพียง เราจะเห็นได้ว่าพอเพียงจะเชื่อมโยงกับคุณธรรมอื่นๆ อีก เช่น ก่อนจะมีความพอเพียงจะต้องมี **สติ** มีความยั้งคิด และต้องยึดหลัก **การพึ่งตนเอง** ในการทำงาน การดำเนินชีวิตด้วยความ **ขยันหมั่นเพียร** และ **อดทน** ต่อสิ่งเร้าต่างๆ มีวินัยที่จะไม่ประพฤติปฏิบัติตามความอยาก ความเป็นผู้พอเพียงจึงเป็นต้นทางของความสุขจิต ชื่อสัตย์ ไม่อยากได้ ไม่ทู่จริต และเมื่อมีเหลือ ก็จะทำให้มีจิตใจที่ **เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่** ให้คนอื่นด้วย **ความเมตตากรุณา**

คุณธรรมความพอเพียงเรื่องเดียวจะช่วยแก้ปัญหาคุณธรรมในสังคมไทย
ปัจจุบันได้ดี โดยเฉพาะปัญหาที่มาจากความโลภ และลัทธิบริโภคนิยม ที่ทำให้
คนไทยอยากได้อยากมีเกินความจำเป็นไม่สิ้นสุดทำให้เกิดปัญหาการเบียดเบียน
เอารัดเอาเปรียบ ทุจริต แดกแยกขัดแย้ง ความเหลื่อมล้ำในสังคม และการทำลาย
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาสังคมต่างๆ เช่น อาชญากรรม ยาเสพติด ฯ
ถ้าเรามีคุณธรรม “พอเพียง” ก็จะช่วยแก้ปัญหาได้บ้างในระดับบุคคล ครอบครัว
องค์กร ชุมชน และสังคม

ความขำขัน อาจทำให้เข้าใจว่าความพอเพียงจะมีความหมายเชิงลบ
แต่แท้จริงแล้ว ความพอเพียง เป็นความหมายเชิงบวก คือ แสดงถึงความสุข
ความยินดี และความสันโดษ

เราจะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร

1. พอประมาณ

ความพอประมาณนั้น มีสองนัย นัยหนึ่งคือ **การพึ่งตนเอง** อีกนัยหนึ่งคือ **ความพอดีไม่สุดโต่ง** ไม่ว่าจะเป็นการกระทำ การบริโภค การใช้จ่าย การผลิต การลงทุน หรือแม้แต่การออมก็ต้องอยู่ในระดับที่ตนเองไม่เดือดร้อน

เทคนิคพอเพียง : ทำรายจ่ายให้สมดุลกับรายรับ
จำไว้ว่า! การควบคุมรายจ่ายง่ายกว่าการเพิ่มรายรับ
รายจ่ายใดลดได้ ไม่เดือดร้อนตัวเองและผู้อื่น ลดซะ!

2. มีเหตุผล

ไม่ว่าจะตัดสินใจใดๆ เกี่ยวกับระดับความพอประมาณจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล มีการพิจารณาเหตุ ปัจจัย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ต้องมองผลในระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงคำนึงถึงความเสี่ยง และผลกระทบที่จะเกิดจากการตัดสินใจนั้นๆ นี้คือหลักที่จะทำให้เรามีความรอบคอบ ใช้จ่ายพอดีกับอัตราภาพ เกิดประโยชน์ หรือแม้แต่ **'เวลา'** อย่างคุ้มค่า ไม่เป็นผู้บริโภคนิยม นั่นเอง

3. มีภูมิคุ้มกัน

การกระทำใดๆ ก็ตามจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น ไม่เฉพาะแต่ในปัจจุบัน แต่จำเป็นต้องมองการณ์ไกลถึงอนาคต คำนึงถึงความเสี่ยง และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันพร้อมรับผลกระทบ หรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อาทิ การงาน การเงิน หรือแม้แต่สุขภาพของตัวเอง ฯลฯ

เทคนิคพอเพียง : นอกจาก *'เงินออม'* แล้ว *ความมีจิตใจื่อเพื่อเผื่อแผ่แก่ผู้คนรอบข้าง* ยังเป็นตัวช่วยของเรา ในยามยากได้

4. มีความรู้คู่คุณธรรม

มีความใฝ่รู้เกี่ยวกับวิชาการและเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะทำอย่างรอบด้าน เมื่อมีความรู้ย่อมส่งผลให้มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง และสามารถปรับใช้ให้เหมาะกับสถานการณ์ นอกจากนี้ต้องมีความรอบคอบ และระมัดระวัง รู้จักวางแผนอย่างมีสติ ภายใต้อุดมธรรมความซื่อสัตย์สุจริต ไม่โลภ ไม่หลงดำเนินชีวิตไปในทางสายกลาง

เทคนิคพอเพียง : ตระหนักอยู่เสมอว่า *การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา* ความ (ใฝ่) รู้และความเพียร จะช่วยให้เราเอาชนะความไม่แน่นอนได้ไม่ยาก

นี่คือ 4 หลักง่ายๆ หากใครทำได้ทั้งหมด นั้นแสดงว่าปฏิบัติคุณธรรม ความพอเพียงได้ดี ชีวิตก็จะดำเนินไปอย่างมีความสุข สมดุล และก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ในที่สุด

“คุณลักษณะคนหัวใจพอเพียง”

1. ไม่เป็นผู้บริโภคนิยม

- ใช้จ่ายอย่างพอประมาณ ไม่เกินพอดี มีเหตุมีผล
- บริโภคอุปโภคอย่างคุ้มค่า
- พิจารณาเลือกผลิตภัณฑ์อย่างรอบคอบ ไม่เบียดบังสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันก็ช่วยเหลือชุมชน

2. มีความใฝ่รู้

- มีความรู้ แต่ไม่ยึดติดตำรา
- พร้อมปรับเปลี่ยน และทดลองสิ่งใหม่ๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

3. รักษาคำพูดและชื่อเสียง

- พูดจริงทำจริง
- น่าเชื่อถือ และไว้น้ำใจให้ได้

4. ฝึกฝน แก้ไข ปรับปรุงตนเอง

- ยอมรับและแก้ไขสิ่งบกพร่องของตน
- บังคับ ควบคุมตนเองให้รู้จักปรับตัว
- ฝึกฝน ทดลองให้เกิดการปรับปรุงให้ถูกต้อง
- พัฒนาตนเองให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

5. ขยัน อดทน และมีความเพียร

- ขยัน อดทนต่อการทำงาน ความเจ็บใจ ทนตรากตรำ และข่มอารมณ์ตนได้
- อดทนต่อความหนาว ร้อน หิว กระจาย
- ทนต่อความย่ำแย่ต่างๆ รวมถึงอำนาจฝ่ายต่ำ
- มีความเพียร ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

6. เสียสละและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นเสมอ

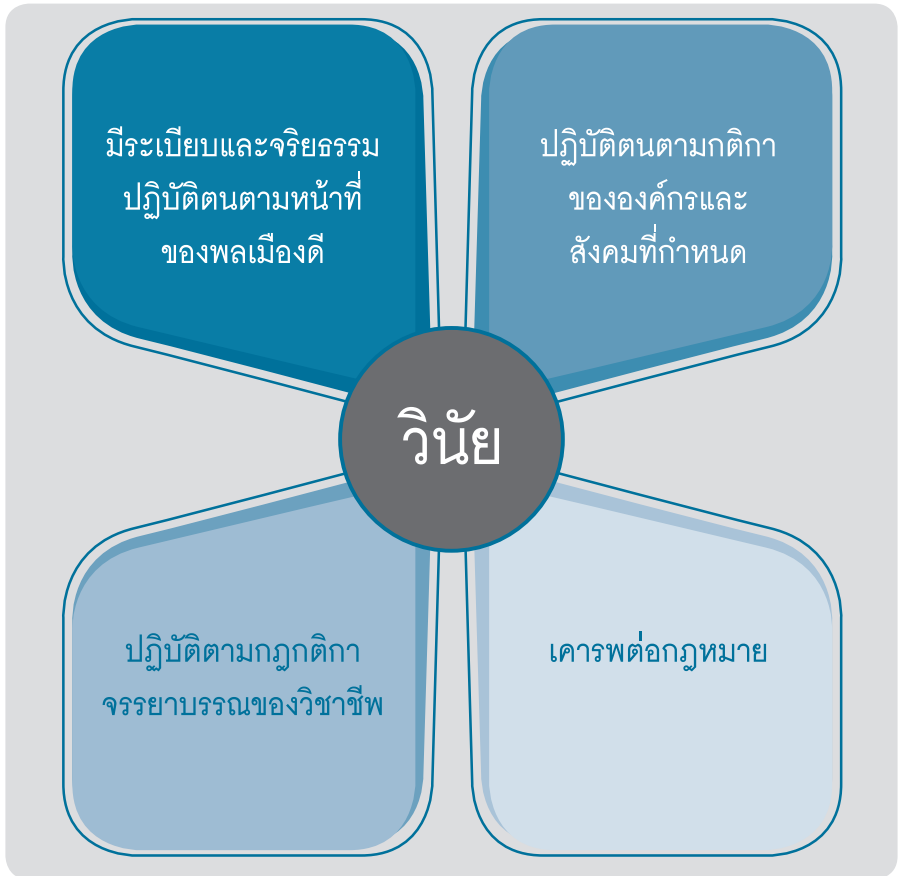
- เสียสละ เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล
- ช่วยเหลือ บำเพ็ญประโยชน์
- คำนึงถึงความยั่งยืน หรือผลกระทบต่อผู้อื่น
ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเป็นหลัก
- ละเว้นความโกรธ ความเห็นแก่ตัว
- ใจกว้างที่จะร่วมงานกับผู้อื่น
- ไม่ยึดติดตัวตนของตนเองเป็นศูนย์กลาง

วินัย หมายถึง การยึดมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ของตน ทั้งวินัย
ต่อตนเองในการผลักดันชีวิตให้ก้าวหน้า วินัยต่อองค์กร สังคม ปฏิบัติตาม
จริยธรรม จรรยาบรรณและเคารพต่อกฎหมาย

ดังนี้

จากความหมายของคุณธรรม “วินัย” ข้างต้นจะเห็นลักษณะของวินัย

เข้าใจ “วินัย” ผ่านหลักธรรมของศาสนา

คุณธรรม “วินัย” มีปรากฏในคำสอนของศาสนาต่างๆ ดังนี้

ใน**พุทธศาสนา** วินัยเป็นอุบายสำหรับสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม โดยคำว่า ‘วินัย’ หมายถึง อุบายสำหรับฝึกหัดกายวาจาควบคุมให้บุคคลปฏิบัติตามกติกาทงสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย กติกาทงสังคมนี้หมายรวมถึงกฎ ระเบียบข้อบังคับ คำสั่ง กฎหมาย และข้อตกลงทางสังคมอื่นๆ ที่สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสามัคคีในหมู่คณะ

วินัยมี 2 อย่าง คือ วินัยสำหรับบรรพชิตหรือพระสงฆ์ (อนาคาริกวินัย) และ วินัยสำหรับชาวบ้าน (อาคาริกวินัย) ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 ซึ่งรวมศีล 5 ไว้ด้วย และ “ศีล” คือ อุบายสำหรับฝึกหัดกายวาจาให้เรียบร้อยในระดับบุคคล ถ้าเป็นอุบายฝึกหัดกายวาจาให้เรียบร้อยสำหรับหมู่คณะโดยรวมเรียกว่าวินัย นั่นคือการรักษาศีลอาศัยวิริติหรือวินัยในตนเองเป็นเครื่องกำกับ ส่วนการรักษาวินัยของหมู่คณะอาศัยมาตรการลงโทษเป็นเครื่องกำกับ

ดังนั้น วินัยจึงช่วยสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม ซึ่งเปรียบเหมือนเส้นด้ายที่เรียงร้อยดอกไม้ นานาชนิดเข้าด้วยกันจนกลายเป็นพวงมาลัยที่เป็นระเบียบงดงาม เมื่อสมาชิกของหมู่คณะรักษาวินัยคือปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งกฎหมาย และข้อตกลงทางสังคมอื่นๆ อย่างเท่าเทียมกัน เรียกว่าศีลสามัญญตาหรือการมีศีลเท่าเทียมกันซึ่งเป็นข้อปฏิบัติสำคัญสำหรับสร้างความสามัคคีในสังคม

เช่นเดียวกับ วินัย ในศาสนาอิสลาม ที่สอนว่างานต่างๆ ที่จะทำนั้น จะต้องมีความเหมาะสมกับตนเองและสังคม ขณะเดียวกันต้องออกห่างจากการทำงานที่ไม่ดีที่สร้างความเสื่อมเสียอย่างสิ้นเชิง ส่วนการประกอบคุณงามความดีอื่นๆ เช่น การถือศีลอด การละหมาด และสิ่งที่คล้ายคลึงกับสิ่งเหล่านี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเป็นบ่าวที่จงรักภักดี และปฏิบัติตามบัญญัติของพระองค์ ขณะที่กฎเกณฑ์และคำสอนของศาสนานั้น ทำหน้าที่คอยควบคุมความประพฤติของมนุษย์ ทั้งที่เป็นหลักศรัทธา หลักปฏิบัติ และจริยธรรม

ในศาสนาอิสลามมีหลักที่อิสลามิกชนทุกคนต้องปฏิบัติตามอยู่ 2 หลักใหญ่ๆ คือ **ฟัรดูอัยนีย์** หลักการพื้นฐานอันจำเป็นสำหรับอิสลามิกชนทุกคนจะต้องรู้ ต้องประพฤติ และ **ฟัรดูกิฟายะฮ์** คือ หน้าที่ต่างๆ ทางสังคม นับตั้งแต่สังคมหน่วยเล็ก คือ ครอบครัว ไปจนถึงสังคมหน่วยใหญ่ ก็คือ ประเทศชาติ

นอกจากนี้ ยังมีหลักปฏิบัติอย่างหนึ่ง que เรียกว่า **‘ศาสนวินัย นิติศาสตร์ และการพิพากษา’** ซึ่งรวบรวมหลักปฏิบัติภาคบังคับ กฎบัญญัติห้ามที่ต้องละเว้น ไปจนถึงกฎบัญญัติที่ไม่ได้เจาะจง จะทำหรือละเว้นก็ไม่ถือเป็นการฝ่าฝืนศาสนวินัย ทั้งหมดนี้ล้วนหล่อหลอมให้อิสลามิกชนทุกคนรู้และเข้าใจแก่นแท้ของอิสลาม ซึ่งเป็นรากฐานแห่งสันติภาพ

วินัยใน**ศาสนาคริสต์** เป็นบทบัญญัติทำให้ชีวิตเป็นปกติสุข กล่าวคือศาสนาคริสต์เน้นย้ำให้ชาวคริสต์หมั่นทำความดีทุกวันตลอดชีวิต ประพฤติปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของพระเจ้า เมื่อทำเช่นนั้น การจะทำกิจการใดๆ ก็ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้บทบัญญัติที่เน้นย้ำให้ชาวคริสต์ปฏิบัติตามห้ามละเลย ได้แก่ **“ความยุติธรรม” “ความเมตตากรุณา” และ “ความซื่อสัตย์”** ทรงตรัสว่าบทบัญญัติเหล่านั้นจำเป็นต้องปฏิบัติโดยไม่ละเว้นบทบัญญัติอื่นๆ (มธ 23:23)

เรียนรู้ “วินัย” จากคำสอนพ่อ

ที่สุดของต้นแบบแห่งความมีวินัยของคนไทยทุกคนก็คือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร แม้พระองค์จะเป็นพระมหากษัตริย์ แต่ทรงให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามกฎระเบียบมาโดยตลอดพระชนม์ชีพ

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ข้าราชการบริพารที่รับใช้เบื้องพระยุคลบาทเคยเล่าว่า มีอยู่ครั้งหนึ่ง พระองค์ทรงขับรถยนต์พระที่นั่งด้วยพระองค์เองตามลำพัง เมื่อมาถึงสี่แยกไฟแดงแห่งหนึ่ง ขณะที่กำลังรอสัญญาณไฟอยู่นั้นก็มีรถตำรวจซึ่งนำขบวนรถรัฐมนตรีเล่นมาจ่อท้ายและบีบแตรไล่ให้หลบ โดยหาว่าไม่รู้ว่า รถคันนั้นเป็นรถพระที่นั่งของพระองค์

ตำรวจเดินตรงมาที่รถพระที่นั่ง เป็นจังหวะที่พระองค์ก็เสด็จลงจากรถ พอตำรวจเห็นเท่านั้น ก็ทรุดนั่งลงกับพื้นทันทีก่อนที่รัฐมนตรีจะเดินตามมาและก้มลงกราบพระองค์ด้วยอาการตัวสั่นเทา

พระองค์ตรัสถามรัฐมนตรีและตำรวจติดตลามาว่า

“พวกท่านจะรีบไปไหนหรือ? ถึงกับจะต้องฝ่าไฟแดง ข้าพเจ้ายังรอติดไฟแดงได้เลย”

แต่ไม่มีคำตอบใดๆ ในวันนั้น ก่อนจะแยกย้าย ตำรวจที่นำขบวนรถ รัฐมนตรี ก็ได้ทูลถามพระองค์ว่า "ให้ข้าพระพุทธเจ้าขับรถนำรถพระที่นั่งของ พระองค์ไปไหมพระพุทธเจ้าข้า"

"เราไม่ต้องให้ท่านมานำขบวนรถเราหรอก เราขับไปเองคนเดียวได้ ท่านไปนำรถของท่านรัฐมนตรีเถอะ"

นั่นเป็นกระแสรับสั่งเพียงสั้นๆ ก่อนที่พระองค์จะทรงขับรถออกไป...

เรื่องนี้แสดงให้เห็นแบบอย่างที่ดี แม้ทรงเป็นถึงพระมหากษัตริย์ แต่ก็ทรงเคารพพระเปียบวินัยอย่างเคร่งครัดจนเป็นที่ประจักษ์ และพระองค์ยังทรง พระราชทานพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสในโอกาสต่างๆ ไว้ให้พสกนิกร ได้ตระหนัก และเห็นความสำคัญของการมีวินัยอีกมากมาย อาทิ

“วินัยนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในส่วนบุคคลและในส่วนรวม กล่าวคือ ในส่วนบุคคล วินัยจะทำให้บุคคลสามารถใช้ความรู้ความสามารถและประพฤติดนปฏิบัติงานได้ถูกต้องและเป็นประโยชน์ในส่วนรวม

วินัยนี้นั้นจะทำให้หน่วยงาน สังคม ตลอดจนชาติบ้านเมือง มีความแข็งแกร่งสามารถปฏิบัติการต่างๆ ร่วมกันได้อย่างเป็นเอกภาพ วินัยจึงเป็นปัจจัยหรือพลังอย่างสำคัญ ในการสร้างสรรค์ความเป็นปกติเรียบร้อยและความเจริญมั่นคงให้แก่บุคคลและส่วนรวม”

พระบรมราชาโฆวาท ในพิธีพระราชทานกระบี่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
โรงเรียนนายเรือ และโรงเรียนนายเรืออากาศ
ณ สวนอัมพร วันที่ 7 มิถุนายน 2543

“วินัย แท้จริงมีอยู่สองอย่าง อย่างหนึ่งคือ วินัยตามที่ทราบกัน และถือกัน อันได้แก่ข้อปฏิบัติที่บัญญัติไว้เป็นกฎหมายหรือระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ให้ถือปฏิบัติ อีกอย่างหนึ่งคือ วินัยในตนเอง ที่แต่ละคนจะต้องบัญญัติขึ้นสำหรับควบคุมบังคับให้มีความจริงใจ และให้ประพฤติปฏิบัติตามความจริงใจนั้นอย่างมั่นคง มีลักษณะ เป็นสัจจาธิฐานหรือการตั้งสัตย์สัญญาให้แก่ตัว วินัยอย่างนี้ จัดเป็นตัววินัยแท้ เพราะให้ผลจริงและแน่นอนยิ่งกว่าวินัยที่เป็น บทบัญญัติทั้งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเกื้อกูลให้การถือการใช้วินัยที่เป็น บทบัญญัตินั้นได้ผลเที่ยงตรง ถูกต้อง สมบูรณ์ เต็มเปี่ยมตาม เจตนารมณ์”

พระบรมราชาบาทในพิธีพระราชทานกระบี่ และปริญญาบัตร

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โรงเรียนนายเรือ

และโรงเรียนนายเรืออากาศ

วันที่ 25 มีนาคม 2524

“เด็กต้องเรียนความรู้ อบรมความดี ฝึกหัดวินัย ให้มีความพร้อมแต่เยาว์วัย จึงจะมีความสุขความเจริญได้ทั้งในวันนี้ และวันข้างหน้า”

พระบรมราโชวาทสำหรับพระราชทานลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็กประจำปี 2523

ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ 18 ธันวาคม 2522

“วินัยนี้ในปัจจุบัน มีคนบางส่วนมองเห็นไปว่าไม่สู้จะมีความหมาย นี้ถือว่าเป็นสิ่งที่สมมติตั้งขึ้น โดยปราศจากเหตุผลที่อิสรชนจะยอมรับได้เต็มที่ แท้จริงไม่ว่าวินัยทหารหรือวินัยโดยทั่วไปเป็นของจำเป็นอย่างยิ่งยวด เพราะเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่มีอยู่สำหรับความเรียบร้อยเป็นปกติของการทำงานของสังคมและบ้านเมือง ไม่เป็นหมัน นับว่าเป็นปัจจัยและพลังส่วนหนึ่งซึ่งทำให้การทุกอย่างดำเนินไปได้โดยดี โดยสะดวกและบรรลุผลอย่างถูกต้อง”

พระบรมราชาบาทในพิธีพระราชทานกระบี่ และปริญญาบัตร

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ณ หอประชุมกิตติขจร วันที่ 24 เมษายน 2517

วินัยตน วินัยชาติ : สองวินัยเป้าหมายเดียวกัน

จากหลักของศาสนาและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีความสอดคล้องกัน คือ วินัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- **วินัยในตนเอง** คือ วินัย ที่เป็นเครื่องช่วยเหนี่ยวรั้งไม่ให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดี และช่วยส่งเสริมผลักดันให้เกิดความสำเร็จในชีวิต ได้แก่ อดทน ขยันหมั่นเพียร ตรงเวลา ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง รับผิดชอบต่อหน้าที่ พึ่งตนเอง ประหยัด อดออม ฯ
- **วินัยเพื่อส่วนรวม** คือ วินัยที่เกิดจากการกระทำของบุคคลแล้วจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีระเบียบ มีความสุข และพัฒนาก้าวหน้าได้ดี ได้แก่ การเคารพพระเบียบกฎหมาย วินัยจราจร การเข้าคิว เคารพสิทธิผู้อื่น รักษาทรัพย์สินและประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งหากขาดวินัยกลุ่มนี้ สังคมจะเกิดปัญหามากมาย และพัฒนาไปได้ช้า

ความจริงวินัยในตนเองและวินัยเพื่อส่วนรวมไม่ได้แยกออกจากกันชัดเจน แต่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน คือ ถ้าบุคคลในสังคมมีวินัยส่วนตนหลายๆ ด้าน และทำจนเป็นนิสัยก็จะกลายเป็นวินัยของสังคมเอง และส่งผลต่อการพัฒนาสังคมนั้น อีกด้านหนึ่ง หากสังคมมีวินัยหรือกติกาที่ชัดเจน และคนส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติก็จะทำให้บุคคลต้องปฏิบัติและกลายเป็นวินัยในตนเองในที่สุด

คนโดยทั่วไปมักเข้าใจและมีทัศนคติต่อวินัยในเชิงลบ คือ คิดว่าวินัยเป็นเรื่องของการบังคับ เป็นเรื่องของกฎหมาย ใช้บังคับให้คนต้องปฏิบัติตามแต่ความจริงแล้ววินัยมีทั้งความหมายเชิงบวกด้วย ดังที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ความหมายของวินัยเชิงบวกว่า

"วินัย เป็นการจัดสรรโอกาส ทำให้ชีวิตและสังคมมีระบบระเบียบและมีโอกาสเกิดขึ้น ทำให้ทำอะไรๆ ได้คล่อง ดำเนินชีวิตได้สะดวก ดำเนินกิจการได้สะดวก ถ้าชีวิตและสังคมไม่มีระเบียบไม่เป็นระบบ ก็จะสูญเสียโอกาสในการที่จะดำเนินชีวิต และทำกิจการของสังคมให้เป็นไปด้วยดีตลอดจนทำให้การพัฒนาได้ผลดี"

“วินัย” ช่วยสร้างคนดี สังคมดี อย่างไร

จะเห็นได้ว่า “วินัย” เป็นคุณธรรมที่มีหน้าที่กำกับและส่งเสริมให้บุคคล สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และช่วยพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

วินัย เป็นคุณธรรมหลักที่มีความเชื่อมโยงกับคุณธรรมอื่น ได้แก่ **ความซื่อตรง** คนที่มีวินัยเป็นคุณธรรม จะทำด้วยความ**วิริยะอุตสาหะ**จนกลายเป็นความเคยชินและเป็นชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะมีความเห็นหรือไม่ก็ตาม เป็นพฤติกรรมที่อยู่บนความสำนึก **“รับผิดชอบ”** ผู้มีวินัยจะเป็นผู้รับผิดชอบชั่วดี รู้ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ และมีจิตสำนึกเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

สังคมไทยต้องการวินัยอย่างยิ่ง

“ทำอะไรตามใจคือไทยแท้” เป็นคำพังเพยที่สะท้อนให้เห็นนิสัยและการประพฤติของคนไทยที่ชอบความสะดวกสบาย ไม่ชอบกฎกติกา ระเบียบ หรือกฎหมาย คนไทยจำนวนไม่น้อย จึงใช้ชีวิตแบบไม่มีเป้าหมาย ขาดแรงผลักดันจากภายในที่จะพัฒนาตนเองไปสู่คนที่มีคุณภาพ ละเลยไม่เคารพหรือปฏิบัติตามกฎกติกาของสังคม การขาดวินัยดังกล่าว นอกจากจะทำให้ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันแล้ว ยังก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม เช่น

- **วินัยจราจร** คนไทยขาดวินัยในการใช้รถใช้ถนนร่วมกันอย่างมาก ในเทศกาลปีใหม่และสงกรานต์ มักเกิดอุบัติเหตุที่ทำให้คนบาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก สร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน ล่าสุดจากการประเมินปี 2558 พบว่า ประเทศไทยมีสถิติการเกิดอุบัติเหตุจากการจราจรสูงเป็นอันดับ 2 ของโลก ในแต่ละปีจะมีคนตายกว่าหมื่นคน มากกว่าการตายในสงครามของหลายประเทศเสียอีก ทั้งนี้ พฤติกรรมการขาดวินัยจราจรที่มากและเป็นอันตรายได้แก่ การไม่สวมหมวกนิรภัย ไม่คาดเข็มขัดนิรภัย ขับรถสวนทาง ไม่หยุดให้คนข้ามถนน เมาแล้วขับ ขับรถเร็วเกินกว่าที่กำหนด ฯ
- **วินัยเรื่องขยะ** นับเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบอย่างมาก ประเทศไทยมีขยะล้นเมืองมากมายและไม่สามารถแก้ไขได้ กระทั่งต้องมียุทธศาสตร์การกำจัดขยะระดับชาติ นอกจากนี้ “ขยะ” ยังเป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญของปัญหาอื่นๆ เช่น น้ำท่วมกรุงเทพฯ เนื่องจากประชาชนทิ้งขยะไม่เป็นที่ เมื่อฝนตกน้ำก็พัดพาขยะไหลลงไปรวมในท่อระบายน้ำเมื่อสะสมมากเข้าก็ไปขัดขวางการระบายน้ำ นอกจากนี้ในงานวิจัยของนิตยสาร Science ทำการสำรวจ 192 ประเทศ

ติดชายฝั่งทะเล เมื่อปี 2553 พบว่าประเทศไทยติดอันดับ 6 ของโลก
ที่ทิ้งขยะลงทะเลมากที่สุด

ทั้งสองสถิติดังกล่าว ได้สะท้อนพฤติกรรมที่ขาดวินัยของคนในชาติได้
เป็นอย่างดีและทำให้เห็นถึงผลกระทบจากการขาดวินัย รวมถึงภาพลักษณ์ของ
ประเทศ

จะสร้างวินัยคนไทยได้อย่างไร

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เขียนไว้ใน “วินัย เรื่องใหญ่
กว่าที่คิด” อธิบายวิธีการเสริมสร้างวินัยไว้ ดังนี้

- สร้างวินัยด้วยการทำให้เป็นพฤติกรรมเคยชิน โดยเริ่มจากการเข้าสู่
สังคมหรือชีวิตใหม่
- ใช้วินัยที่ลงตัวแล้ว คือ “วัฒนธรรม” มาช่วย เพราะวัฒนธรรมเป็น
ปัจจัยหนึ่งของการสร้างวินัย แผน ความเคยชิน พฤติกรรม
- สร้างวินัยให้ได้ผลด้วยระบบความสัมพันธ์ขององค์กรรวม ด้าน
พฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา
- สร้างวินัยโดยการใช้อัจฉริยะอื่นช่วยเสริม เช่น ความเป็นกัลยาณมิตร
ที่เป็นต้นแบบที่ดี มีความรัก และเหตุผล
- สร้างวินัยด้วยแรงหนุนของสภาพจิตใจ คือ การเอาปัจจัยด้านจิตใจ
มาตั้งเป็นอุดมคติ ที่เข้าใจ มีความมุ่งมั่น
- สร้างวินัยโดยใช้กฎเกณฑ์บังคับ หมายถึงการใช้กฎหมาย กฎเกณฑ์
มาควบคุม บังคับ ลงโทษ
- เห็นความดีและประโยชน์ของการปฏิบัติตามกฎระเบียบ

คนแบบไหนมีวินัยในตนเอง

- มีความอดทน อดกลั้น
- มุ่งมั่นตั้งใจ
- มีความรับผิดชอบ
- ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
- ขยันหมั่นเพียร
- ใฝ่หาความรู้ มีเหตุผล
- รักษาคำพูด ตรงต่อเวลา
- รู้จักวางแผนและแบ่งเวลาเป็น
- เปิดใจรับทุกคำแนะนำ หรือคำติชม และนำความผิดพลาดมาปรับปรุงแก้ไข

เมื่อมีวินัยในตนเองแล้วต้องมีวินัยเพื่อส่วนรวมด้วย โดยวินัยเพื่อส่วนรวมที่สำคัญ ได้แก่

- เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย
- เคารพและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ หรือข้อตกลงขององค์กรสังคม
- รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่มีต่อสังคม
- ยึดประโยชน์ส่วนรวมของสังคมมากกว่าประโยชน์ตน
- เคารพสิทธิผู้อื่นและไม่ยอมให้ใครละเมิดสิทธิของตน

สุจริต หมายถึง ความซื่อตรง ความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่น
ยืนหยัดในการรักษาความจริง ความถูกต้อง ความเป็นธรรมทั้งปวง
กล้าปฏิเสธการกระทำที่ไม่ซื่อตรง ไม่ซื่อสัตย์ของบุคคลอื่นที่จะก่อให้เกิด
ความเสียหายต่อส่วนรวม

จากความหมายของคุณธรรม “สุจริต” ข้างต้นจะเห็นลักษณะของสุจริต

คำว่า 'สุจริต' มีผู้ให้คำนิยามไว้มากมาย ยกตัวอย่าง ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้คำนิยามไว้ว่า สุจริต คือ ความประพฤติชอบ

ขณะที่โครงการ 'โตไปไม่โกง' ได้ให้คำนิยาม สุจริต ว่า การยึดมั่นในความสัตย์จริงและในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม มีความซื่อตรง และมีเจตนาที่บริสุทธิ์ปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นโดยชอบ ไม่คดโกง

เช่นเดียวกับ การประชุมคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 2/2559 ซึ่งได้นิยามไปในทิศทางเดียวกัน คือ ความซื่อตรงต่อหน้าที่และบุคคล

กล่าวโดยสรุป สุจริต ก็คือ การประพฤติดีต่อบุคคล ต่อหน้าที่ ประพฤติถูกต้องตามทำนองคลองธรรมทั้งทางกาย วาจา ใจ นั้นเอง

นอกจากนี้ คำว่า 'สุจริต' ยังมีความหมายเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับคำว่า 'ซื่อตรง' และ 'ซื่อสัตย์' ซึ่งจัดอยู่ในคุณธรรมพื้นฐานชุดเดียวกัน โดยในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติไว้ว่า 'ซื่อตรง' หมายถึง ประพฤติตรงไม่เอินเอียง ไม่คดโกง ขณะที่ 'ซื่อสัตย์' หมายถึง ประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวง

ซื่อตรง

- ประพฤติตรง
- ไม่เอนเอียง
- ไม่คดโกง

ซื่อสัตย์

- ประพฤติตรงและจริงใจ
- ไม่คิดคดทรยศ
- ไม่คดโกงและไม่หลอกลวง

สุจริต

- ประพฤติชอบ
- ซื่อตรง เจตนาบริสุทธิ์ ไม่คดโกง
- ประพฤติถูกต้องทั้งทางกาย วาจา ใจ

จะเห็นได้ว่าความแตกต่างระหว่างซื่อตรงกับซื่อสัตย์ ก็คือ 'ซื่อสัตย์' จะเป็นคำที่รวมองค์ประกอบของ 'จิตใจ' ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดไว้ด้วย กล่าวคือ นอกจากความประพฤติแล้ว ยังต้องพัฒนาที่จิตใจด้วย เช่นเดียวกับ 'สุจริต' ต้องประพฤติถูกต้องตามทำนองคลองธรรมทั้งทางกาย วาจา และใจด้วย เพราะใจที่ดีที่บริสุทธิ์ย่อมนำไปสู่การพูดดี คิดดี ทำดี

ทั้งสองคำนี้ จึงสำคัญที่ 'จิตใจ' จึงมักถูกใช้ควบคู่กันเป็น 'ซื่อสัตย์สุจริต' มีความหมายว่า การประพฤติดีและจริงใจ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ซึ่งถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของความคิดทั้งปวงที่ควรมีอยู่ในตัวของสุจริต

เข้าใจ “สุจริต” ผ่านหลักธรรมของศาสนา

ในพุทธศาสนา สุจริต หมายถึง การดำเนินชีวิตที่ดีงามใน 3 ระดับ คือ เริ่มต้นด้วยการคิดดี (มโนสุจริต) แล้วแสดงออกเป็นการพูดดี (วจีสุจริต) และทำดี (กายสุจริต)

- **มโนสุจริต** คือ การคิดดีด้วยจิตใจที่ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของวาทะ ความโลภ ความโกรธ ความหลง มักคิดแต่จะให้ทานด้วยความรักและความฉลาดรอบรู้
- **วจีสุจริต** คือ การพูดดี คือ พูดคำสัตย์ คำประสานสามัคคี คำสุภาพและคำที่มีสาระ โดยละเว้นการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบคาย และพูดเหลวไหลเพื่อเจ้อ
- **กายสุจริต** คือ การทำดีด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูล การแบ่งปัน และการดูแลครอบครัว โดยละเว้นการฆ่า การเบียดเบียนผู้อื่น การลักทรัพย์ การฉ้อโกง และการประพฤตินอกใจ รวมทั้งการล่วงละเมิดทางเพศ

ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน คนเราต้องทำด้วยความสุจริตทั้งในทางใจ ทางวาจาและทางกาย ดังพุทธภาษิตที่ว่า “ธัมมัญจะเร สุจริตัง” แปลว่า “บุคคลควรปฏิบัติหน้าที่ให้สุจริต” นั่นคือ เขาต้องไม่บกพร่องต่อหน้าที่ ไม่ละทิ้งหน้าที่ และไม่ทุจริตต่อหน้าที่ ด้วยเหตุนี้ ความสุจริตจึงเป็นหนทางสู่ความโปร่งใสที่สร้างสังคมใสสะอาด

ขณะที่ศาสนาอิสลามกล่าวว่า สุจริต เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของอิสลามิกชนทุกคน ตรงกับ 'อัลอามานะห์' คุณธรรมข้อหนึ่งในบรรดาคุณธรรมทั้งหลายของศาสนาอิสลาม ซึ่งถือเป็นคุณธรรมระดับสูงที่ผูกพันกับความศรัทธาดังคำกล่าวของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด (ซ.ล.) ที่ว่า

“ไม่ถือว่ามีความศรัทธา (ที่สมบูรณ์) สำหรับผู้ที่ไม่มีความซื่อสัตย์ และไม่ถือว่ามีความศรัทธา (ที่สมบูรณ์) สำหรับผู้ที่ไม่รักษาสัญญา”⁴

การมีความซื่อสัตย์ต่ออัลลอฮ์และศาสนทูต ถือเป็นความซื่อสัตย์เป็นหลักที่อิสลามิกชนทุกคนต้องมี ต้องศรัทธา และต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หากไม่ปฏิบัติเช่นนั้นแล้ว จะกลายเป็นผู้ทุจริตต่ออัลลอฮ์และศาสนทูต

รวมถึงอิสลามิกชนยังต้องมี ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ทั้งร่างกายและจิตใจ กิจกรรมงานใดที่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายต้องละเว้นโดยเด็ดขาด เช่น การทำงานจนเสียสุขภาพ ไม่เสพสิ่งอันตรายต่อร่างกายและปัญญา หรืออาหารที่เป็นพิษต่อร่างกาย กล่าวคือ ต้องเลือกรับประทานอาหารที่ดี มีประโยชน์ ได้แก่ อาหารที่ศาสนานูมัต (ฮาลาล) เท่านั้น

นอกจากนี้ ยังต้อง ซื่อสัตย์ต่อวิชาการ ด้วยการปฏิบัติตามความรู้ ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นอย่างครบถ้วนไม่ปิดบังอำพราง ฯลฯ และสุดท้าย คือ ซื่อสัตย์ต่อคำพูด ต้องพูดเฉพาะที่เป็นความจริง สร้างสรรค์ ไม่พูดปด ไม่พูดนินทาให้ร้าย ไม่พูดเอาดีใส่ตัว ทั้งหมดนี้ คือ หลักแห่งความซื่อสัตย์สุจริตที่อิสลามิกชนทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

⁴ บันทึกลงโดยอะหมัด

เช่นเดียวกับ**ศาสนาคริสต์** ที่กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ให้คุณมากมาย แก่ตนเองและผู้อื่น ความซื่อสัตย์จะนำมาสู่การได้รับความไว้วางใจจากผู้ใหญ่ เพราะผู้ที่ซื่อสัตย์แม้ในเรื่องเล็กน้อยก็จะซื่อสัตย์ในเรื่องใหญ่ๆ ด้วย คริสตศาสนา ได้ให้ความสำคัญกับความสุจริตไว้ว่า

- ผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยความสุจริตแม้จะยากจนก็ดีกว่าคนที่พูด ตลบตะแลง
- ผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยความสุจริตแม้จะยากจนก็ดีกว่าผู้ร่ำรวยแต่มี ความประพฤติดีคดโกง
- ใครมีเพื่อนที่ซื่อสัตย์เหมือนกับได้สมบัติ
- เพื่อนซื่อสัตย์นั้นประเมินค่าไม่ได้
- เพื่อนซื่อสัตย์เป็นเสมือนยาอายุวัฒนะ

สำหรับ **ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู** มีปรากฏในพระคัมภีร์และตำรับ ตำราชของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีบัญญัติเกี่ยวกับความสุจริตไว้หลายประการ ยกตัวอย่าง **มานวธรรม** ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติของมนุษย์ต่อมนุษย์ โดยมีคติว่า **หากเกิดเป็นมนุษย์ จงปฏิบัติแต่ทางกุศล** อาทิ

- คิดแต่ทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น คิดแต่ทำลายประโยชน์ของผู้อื่น ไม่ยอมนับถือผู้ใหญ่ เป็นโทษทางจิตใจจงอย่าทำ
- บุคคลใดไม่ซื่อตรงต่อมิตร ไม่รู้จักบุญคุณ หักหลังผู้อื่น ต้องไป ตกนรก ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า ชาวฮินดูถือความสุจริตเป็นทางแห่งกุศลที่จะช่วยให้ชีวิต มนุษย์ทั้งหลายได้พบเจอแต่ความสุขและความสันติ

รวมถึงศาสนาซิกข์มักเน้นย้ำอยู่เสมอว่า คุณค่าของการมีชีวิตทางโลก ผ่านการแสดงออกด้วยการให้คุณค่ากับการทำงานหนักและความซื่อสัตย์ในการทำงาน โดยมีคำสอนว่า

*ข้าน้อย คือ ข้าราชการขององค์พระผู้เป็นเจ้า
ความสำเร็จของข้าน้อย คือ ชัยชนะของพระองค์*

นอกจากนี้ ชาวซิกข์ยังถูกสอนว่า เงินทองที่หามาได้ด้วยแรงงานบริสุทธิ์ เท่านั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องในศาสนา แต่ความอยากได้เงินทองที่เกินพอดี คือสิ่งต้องห้ามในศาสนา

ดังนั้น ชาวซิกข์ที่เคร่งในหลักธรรมคำสอนจึงมีความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่และอาชีพของตน ขณะเดียวกันก็อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักให้อภัย มีความเมตตากรุณา และไม่อยากได้อยากมี หรือกระหายในผลกำไร ลาภ ยศ สรรเสริญต่างๆ

หากสังเกตให้ดี ชาวซิกข์ส่วนใหญ่จะแต่งกายเรียบง่าย ไม่มีเครื่องประดับประดา หรือสิ่งฟุ้งเฟ้อใดๆ เพราะเขาเชื่อว่าแก้วแหวนเงินทองนั้นเป็นแค่ขยะ ข้างในของคนเราต่างหากที่สำคัญและมีคุณค่า

คำพ่อสอนให้ “สุจริต” เพื่อชีวิตสันติสุข

เป็นที่ทราบกันดีว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตด้วยความสุจริต พระองค์ทรงดำรงตนด้วยความสุจริต ตลอดพระชนม์ชีพ

ดังเช่นครั้งหนึ่งพระองค์ทรงลงแข่งในกีฬาเรือใบ ขณะที่ทรงเรือใบออกไปจากฝั่งได้ไม่นาน ก็ทรงแล่นกลับเข้าฝั่ง และตรัสกับผู้ที่คอยมาเฝ้าฯ ว่า

“เรือแล่นไปโดนทุ่นเข้า”

ตามกติกานั้นถือว่าพาลัว ซึ่งพระองค์ทรงเคร่งครัดในกติกาการแข่งขันเรือใบอย่างมาก แม้จะไม่มีใครเห็นการพาลัวในครั้งนั้น แต่พระองค์ก็ไม่ยอมละเลยหรือปล่อยผ่านไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสุจริตและการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ปวงชนชาวไทย

นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงเผยแพร่คุณธรรมดังกล่าวมาสู่พสกนิกรของพระองค์ผ่านพระราชดำรัสในโอกาสต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ทรงเน้นย้ำเสมอว่า ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่าง หากฝึกฝนให้เกิดในตนเองก็ย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนาคน สังคม รวมถึงประเทศชาติตามลำดับ อาทิ

“ข้าพเจ้าใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายจงมั่นอยู่ในความซื่อสัตย์
สุจริต ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เพราะคุณธรรมอันนี้
เป็นมูลฐานอันสำคัญที่จะยังความเจริญและความเป็นปึกแผ่นแก่
สังคม เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคีกลมเกลียว ความซื่อสัตย์
สุจริตที่ว่านี้ หมายถึง ความสุจริตซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน
ต่อตนเอง และต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้องมีเจตนาบริสุทธิ์ไม่เอารัดเอา
เปรียบ”

พระราชดำรัสในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วันที่ 23 พฤษภาคม 2496

“ในการพูดจาในการกระทำในการคิดเราทำในสิ่งที่เรียกว่า
สุจริต หมายความว่า ทำในสิ่งที่ไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนต่อผู้อื่น
ตรงข้าม บรรเทาความเดือดร้อนต่อผู้อื่น อันนี้ก็เป็นการทำบุญอีก
ชั้นหนึ่ง ซึ่งสูงยิ่งขึ้นไปอีก...”

พระราชดำรัสในโอกาสที่คณะทนายความ พญาไท เข้าเฝ้าฯ
ทูลเกล้าฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศล
วันที่ 5 ธันวาคม 2521

“ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็
ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้มีความรู้มาก แต่ไม่มี
ความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ”

พระราชดำรัสในโอกาสที่คณะผู้อำนวยการและอาจารย์ใหญ่
จากโรงเรียนต่างๆ ในเขตอำเภอคูสิต “กลุ่มจิตจรดดา” เข้าเฝ้าฯ
ทูลเกล้าฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ 18 มีนาคม 2523

“คนไม่มีความสุจริต คนไม่มีความมั่นคง ชอบแต่ makkelijk ไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความสุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ”

พระบรมราชาโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 12 กรกฎาคม 2522

“ความซื่อสัตย์สุจริตนั้น ขอวิเคราะห์ศัพท์ว่า ความตรงไปตรงมาต่อสิ่งทั้งหมดคนน้อยใหญ่ ส่วนงานของราชการ ส่วนงานของตนเองเป็นส่วนตัว ทั้งหมด คือ ความซื่อสัตย์สุจริต และคำว่าสุจริตนี้ ก็มาจากการท่องเที่ยวของจิตในทางที่ดี หรือคิดให้ดี คิดให้สุจริต ทั้งฉลาดด้วย ทั้งไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือการงานของตัว ทั้งไม่เบียดเบียนส่วนรวมด้วยจึงจะเป็นผู้สุจริต”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่ผู้บังคับบัญชา อาจารย์และนายทหารนักเรียน
โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ชุดที่ 57 ซึ่งเดินทางมาศึกษาภูมิประเทศต่างๆ ไป ทางภาคใต้
ในโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาบุหลัน ทักษิณราชนิเวศน์
วันอังคารที่ 28 สิงหาคม 2522

“สุจริต” ช่วยสร้างคนดี สังคมได้อย่างไร

สุจริต เป็นคุณธรรมสำคัญ บุคคล องค์กร ประเทศใดยึดถือความสุจริต ย่อมทำให้เกิดการพัฒนาไปสู่ความมั่นคงยั่งยืน เป็นที่เชื่อถือและยอมรับ แต่หากปราศจากความสุจริตก็จะนำไปสู่การทุจริต ขาดธรรมาภิบาล เอาเปรียบ สร้างความเหลื่อมล้ำ แยกแยะ นำไปสู่การล่มสลายทั้งบุคคล องค์กร และประเทศ คนที่ยึดมั่นในความสุจริตจะต้องมีคุณธรรมพื้นฐานคือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ละอายชั่วกลัวบาป และความรับผิดชอบ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและความพอเพียง และเมื่อความสุจริตเกิดขึ้น จะนำไปสู่ความรู้จักสามัคคี ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างไว้วางใจ เกิดสันติสุขได้

สุจริต เป็นคุณธรรมที่เชื่อมโยงสู่คุณธรรมอื่นๆ เช่น

สุจริตวิวกฤตสังคมไทย

สถานการณ์คุณธรรมด้านการทุจริตในสังคมไทยนับเป็นปัญหาวิกฤตต่อเนื่องมายาวนาน ทั้งเรื่องการไม่ยึดมั่นในความซื่อตรงซื่อสัตย์ ไม่ยืนหยัดในความถูกต้องเป็นธรรม การทุจริตในองค์กรและสถาบันต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน การเมือง แม้แต่สถาบันส่งเสริมคุณธรรม ทำให้เกิดความเสียหายต่อการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง และภาพลักษณ์ของประเทศ โดยเฉพาะค่านิยมที่ยอมรับการทุจริตเพราะได้รับผลประโยชน์ มีจำนวนมากขึ้นในทุกกลุ่มช่วงวัย รวมถึงเด็กและเยาวชน การแก้ปัญหาการทุจริตด้วยมาตรการทางกฎหมาย และการลงโทษที่รุนแรงเห็นผลน้อยและไม่ยั่งยืน

การแก้ปัญหาการทุจริตให้ได้ผลจะต้องปลูกฝังให้คนในสังคมเห็นคุณค่าของความสุจริต ซื่อตรง ซื่อสัตย์ มีระบบและกระบวนการหล่อหลอมขัดเกลาทางสังคมตั้งแต่เด็ก ครอบครัว ชุมชน องค์กร และสังคม ไม่เพียงแต่ให้ตนเองมีความสุจริตเท่านั้น จะต้องสร้างค่านิยมใหม่ให้กล้าปฏิเสธหรือไม่ยอมต่อการทุจริตทุกรูปแบบ การที่คนไม่โกงแต่ไม่ปฏิเสธการโกง จะไม่ทำให้การทุจริตหมดไป ถ้าทุกสถาบันหลักของสังคมร่วมมือกันปรับเปลี่ยนให้คนไทยมีความ “สุจริต” เป็นฐานในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติกันได้ วิกฤตสังคมไทยก็จะหมดไป

สร้างสังคมสุจริตต้องเริ่มที่เด็ก

การปลูกฝัง ‘ความสุจริต’ ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ควรเริ่มตั้งแต่เด็กเพื่อสร้างนิสัยฝังลึก ฉะนั้น **ครอบครัว** จึงเป็นเหมือนปราการด่านแรกในการปลูกฝังเมล็ดพันธุ์แห่งความสุจริตให้แก่ลูกๆ หลานๆ ก่อนจะส่งต่อมาให้สถาบันการศึกษา และสังคมดูแล เพื่อรักษาเมล็ดพันธุ์ให้เจริญงอกงามในจิตใจ จนกลายเป็นนิสัยติดตัว

3 กลยุทธ์ปลูกฝังเด็กไทย ห่างไกลคอร์รัปชัน

1 สุจริตเริ่มต้นที่ ‘ครอบครัว’

พ่อแม่ ผู้ปกครอง นับเป็นต้นแบบคุณธรรมที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก นับตั้งแต่ยังเป็นทารก เด็กจะซึมซับพฤติกรรมทุกๆ อย่างของพ่อแม่ ผ่านการมองเห็น การพูด การจำ และตอบสนองผ่านพฤติกรรมที่แสดงออกมา ฉะนั้น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรเริ่มต้นเป็นแบบอย่างที่ดีก่อน ที่สำคัญคือ คอยสังเกตว่าลูกๆ ของตนนั้นมีพฤติกรรมเลียนแบบออกมาในทิศทางใด

2 เมล็ดพันธุ์เติบโตใหญ่เพราะได้ ‘ครู’ ดี

ถัดจากครอบครัวก็คือ ครู ผู้มีบทบาทสำคัญมากในการสร้างนิสัย เรื่องความซื่อสัตย์สุจริตให้แก่เด็ก ผ่านการเป็นแบบอย่างที่ดี โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ระบุให้ความซื่อสัตย์สุจริตเป็น 1 ใน 8 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยประกอบด้วยตัวชี้วัด 2 ข้อ ได้แก่

- ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง ทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ เช่น ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง ปราศจากความลำเอียง และปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง
- ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ เช่น ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง

นอกจากนี้ ครูยังต้องทำให้เด็ก ๆ เกิดศรัทธา เชื่อว่าความสุจริตเป็นสิ่งที่ดีที่ทุกคนพึงประพฤติปฏิบัติ และต้องให้นักเรียนปฏิบัติเป็นกิจนิสัยควบคู่กับการได้เห็นตัวอย่างของจริงที่ถูกต้องด้วย เพียงเท่านั้น สุจริตก็จะเกิดในหัวใจเด็กได้ไม่ยาก

3 ต้นแบบดี สร้างเด็กดี

เพราะเด็ก ๆ มักมีพฤติกรรมเลียนแบบผู้ใหญ่ หรือบุคคลที่นับถือ โดยขาดความยังคิดว่าพฤติกรรมนั้นดีหรือไม่ สังคมรอบข้างจึงสำคัญต่อการปลูกฝังเด็ก ๆ อย่างมาก หากผู้ใหญ่ในสังคมเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี เด็กก็จะซึมซับสิ่งเหล่านั้นมาไว้ในตัว

ดังนั้น สถาบันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัด องค์กรทางศาสนา สถาบันสื่อมวลชน ฯลฯ ต่างก็ต้องมีหน้าที่ร่วมรับผิดชอบในการปลูกฝังเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตให้แก่เด็ก ๆ เพื่ออนาคตของชาติจะปลอดจากปัญหาทุจริต

จิตอาสา หมายถึง การเป็นผู้ที่ใส่ใจต่อสังคมสาธารณะและอาสาลงมือทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันมิใช่หน้าที่ของตน ด้วยความรัก ความสามัคคี เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ของสังคม และของประเทศชาติ โดยมีได้หวังผลตอบแทน ทำความดีเพื่อความดี เอื้ออาทรต่อคนร่วมสังคม ทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

จากความหมายของคุณธรรม “จิตอาสา” ข้างต้นจะเห็นลักษณะของจิตอาสา ดังนี้

จิตอาสา : รวมตัว รวมหัวใจ เพื่อทำดี

'จิตอาสา' (Volunteer Spirit) เป็นคำศัพท์ใหม่ที่เกิดขึ้นมาไม่นาน เป็นคำที่แยกมาจากคำว่า 'อาสาสมัคร' โดยเลือกผสมคำว่า 'จิต' กับ 'อาสา' เข้าด้วยกัน เพราะงานอาสาสมัครเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนาไปสู่การมีจิตวิวัฒน์ (New Consciousness) หรือจิตสำนึกใหม่ ดังนั้น 'จิตอาสา' และ 'อาสาสมัคร' จึงถูกใช้ในลักษณะที่เสมือนหนึ่งเป็นคำเดียวกันดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

จิต + อาสา (สมัคร)

นอกจากนี้ ยังมีคำว่า 'จิตสาธารณะ' (Public Mind) ซึ่งมีความหมายไปในทางที่คล้ายกับสองคำข้างต้น แต่ยกระดับความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของและใส่ใจดูแลรักษาในสิ่งของที่เป็นสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นสาธารณสมบัติ รวมถึงสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ การประหยัดน้ำประปา ไฟฟ้า ฯลฯ

อาสาสมัคร → จิตอาสา → จิตสาธารณะ

ทั้งสามคำที่กล่าวล้วนขับเคลื่อนด้วย 'จิตแห่งการให้' อันเป็นหนทางสำคัญในการทำให้ผู้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

พระไพศาล วิสาโล เคยให้นิยาม จิตอาสา ไว้ว่า

“คือจิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตาย เมื่อพบเห็น ปัญหาหรือความทุกข์ยากเกิดขึ้นกับผู้คน เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีและเห็นหน้าตาเปลี่ยนแปลงเป็น รอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย ‘บุญ’ คือความสงบเย็นและพลังแห่งความดี”

จะเห็นได้ว่า หัวใจของจิตอาสา นั้น มุ่งเน้น **'การให้'** มากกว่า **'การรับ'** คนที่เป็นจิตอาสา มักจะพบความสุขที่เกิดจากการให้มากกว่าการได้รับ

วันชัย ต้นติวทยาพิทักษ์ นักเขียนสารคดี นักวิจารณ์สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมชื่อดัง เคยกล่าวว่า **"สังคมใดที่ผู้คนมีจิตอาสาจำนวนมาก ช่วยกันคนละไม้คนละมือ ทำงานเสียสละให้แก่ส่วนรวม สังคมนั้นก็ย่อมเปี่ยมด้วยรอยยิ้ม มีความเจริญงอกงาม ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ เป็นอานิสงส์อันงดงาม"**

จิตอาสาจึงมีความสำคัญมากต่อสังคมไทย ยิ่งมีมากเท่าไร สังคมนั้นก็จะน่าอยู่ กลายเป็นสังคมแห่งคุณภาพที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ท่ามกลางการแบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบไร้เงื่อนไข

เข้าใจ "จิตอาสา" ผ่านกิจกรรมของศาสนา

จิตอาสาใน**พุทธศาสนา** คือ กุศโลบายสร้างความสามัคคี โดย จิตอาสาเริ่มจากจิตใจที่มีพรหมวิหารธรรม 4 ประการคือ

1. เมตตา ความรัก ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข
2. กรุณา ความสงสาร ความปรารถนาช่วยให้คนอื่นพ้นทุกข์
3. มุทิตา ความพลอยยินดีที่เห็นคนอื่นได้ดีมีความสุขความเจริญ
4. อุเบกขา ความเป็นกลางในอารมณ์คือไม่ยินดียินร้าย ไม่ลำเอียง

ความเมตตาและความกรุณา เป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตอาสา เพราะคอยกระตุ้นเตือนให้คิดช่วยเหลือและให้บริการแก่คนอื่น ต่อมาเมื่อเห็นคนอื่นได้ดีมีความสุขเพราะการช่วยเหลือนั้นก็เกิด*มุทิตา* คือพลอยยินดีกับเขา และในการช่วยเหลือคนอื่นนั้น ให้ทำด้วย*ใจอุเบกขา* คือมีความยุติธรรมเพราะไม่ลำเอียง

เมื่อมีจิตอาสาด้วยพรหมวิหารธรรมดังกล่าวแล้วนั้น คนเราจะทำกิจกรรมที่แสดงออกถึงความมีจิตอาสาด้วยวิธีการที่เรียกว่า สังคหวัตถุ หรือวิธีสงเคราะห์คนอื่น 4 ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ดังนี้

1. ทาน คือ การให้หรือการแบ่งปันสิ่งของ ความรู้ และประสบการณ์อื่นใด
2. ปิยวาจา คือ การพูดจาสุภาพอ่อนหวานเพื่อให้กำลังใจ คำแนะนำ คำตักเตือน เป็นต้น
3. อัถตจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยกำลังกายและกำลังปัญญาเป็นสำคัญ
4. สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ดังคำกล่าวที่ว่า มีสุขร่วมเสพ มีทุกข์ร่วมต้าน

วิธีการแสดงออกซึ่งจิตอาสาทั้ง 4 ประการนี้ เปรียบเสมือนลิ้มรสหรือกาวใจ ที่เชื่อมประสานสมาชิกในสังคมให้ผูกรักร่วมกันสมัครสมานสามัคคีกัน

ขณะเดียวกัน ในศาสนาอิสลาม มี “ชะกาต” คือ ทานประจำปี หมายถึง ทรัพย์สินส่วนเกินจำนวนหนึ่ง ซึ่งอิสลามิกชนต้องจ่ายให้แก่ผู้ที่มีสิทธิได้รับ เมื่อครบรอบปี อีกนัยหนึ่งยังหมายถึง การชักฟอก การทำให้สะอาดบริสุทธิ์ และการเจริญเติบโต กล่าวคือ ชักฟอกทรัพย์สินและจิตใจของผู้จ่ายให้มีความสะอาดบริสุทธิ์ หมดจากความโลภ ตระหนี่ถี่เหนียว ซึ่งถือเป็นสิ่งสกปรกทางใจ การจ่ายชะกาตนี้ นับเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดที่อิสลามิกชนทุกคนต้องปฏิบัติควบคู่กับการละหมาด ในคัมภีร์อัลกุรอานได้บัญญัติไว้ว่า

“หัวใจของการบริจาคทาน คือ การเสียสละเพื่อคนขัดสนและยากจน คล้ายกับการเสียสละเผยแผ่คำสอนอันศักดิ์สิทธิ์ของกุรอาน”⁵

นั่นเป็นที่มาที่ทำให้อิสลามิกชนถือว่าการทำละหมาดเป็นหลักปฏิบัติเพื่อพระเจ้า ส่วนชะกาตเป็นหลักปฏิบัติเพื่อมนุษย์ และถ้าอิสลามิกชนคนใดมีทรัพย์สิน เงินทองที่เหลือในรอบปีแล้วไม่ทำการบริจาค จะถือว่าผู้นั้นทำผิดบัญญัติของอิสลาม และในบางประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ยังถือเป็นการผิดกฎหมายอีกด้วย

⁵ กุรอาน 9:60 (ซูเราะห์ที่ 9 อายะห์ที่ 60)

เช่นเดียวกับใน **ศาสนาคริสต์** ที่สอนให้เป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างขวาง ช่วยเหลือผู้ที่มีความลำบาก ยากจน เดือดร้อน รวมถึงให้แบ่งสมบัติส่วนหนึ่งไว้ ทำทานตามสัดส่วนที่มี มีมากให้มาก มีน้อยให้น้อย ซึ่งไม่เพียงแต่หมายถึงเงินเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงอาหาร เสื้อผ้า สิ่งของเหลือใช้

พี่น้องทั้งหลาย จะมีประโยชน์ใดหากผู้หนึ่งอ้างว่ามีความเชื่อแต่ไม่มีการกระทำ ความเชื่อเช่นนี้จะช่วยให้เขารอดพ้นได้หรือ ถ้าพี่น้องชายหญิงคนใด ขัดสนเครื่องนุ่งห่ม และไม่มีอาหารประจำวัน แล้วท่านคนหนึ่งพูดกับเขาว่า “จงไปเป็นสุขเถิดขอให้อบอุ่นและอิ่มเถิด” แต่มิได้ให้สิ่งจำเป็นสำหรับร่างกายแก่เขา จะมีประโยชน์ใดเล่า ความเชื่อก็เช่นเดียวกันหากไม่มีการกระทำ ก็เป็นความเชื่อที่ตายแล้ว (ยก 2:14-17)

ถ้าผู้ใดมีทรัพย์สินสมบัติของโลกนี้ และเห็นพี่น้องของตนขาดแคลน แต่ยังมีใจแคบต่อเขา ความรักของพระเจ้าจะดำรงอยู่ในผู้นั้นได้อย่างไร ลูกที่รักทั้งหลาย เราอย่ารักกันแต่ปาก เพียงด้วยคำพูดเท่านั้น (เยน 3:17-18)

จงยื่นมือช่วยคนยากจน	เพื่อท่านจะได้รับพระพรอย่างเต็มเปี่ยม
จงมีใจกว้างต่อมนุษย์ทุกคน	อย่ามีใจแคบแม้ต่อผู้ตาย
อย่าเบือนหน้าหนีคนร้องไห้	จงร่วมทุกข์กับผู้ที่โศกเศร้า

(บสร 7:32-34)

รวมถึงศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่มี 'ทาน' หรือการให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนเป็นหนึ่งใน 'นิยามะ' หรือข้อควรปฏิบัติของศาสนาฮินดู 10 ประการ โดยให้ถือว่า เงิน 1 ใน 10 ส่วนของรายได้ทั้งหมด เป็นเงินของพระเป็นเจ้า ชาวฮินดูควรบริจาคเงินส่วนนี้ให้แก่วัด อาศรม หรือองค์กรต่างๆ เพื่อพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ยังมีความเชื่อว่า มารดาที่หนึ่งนั้น คือ มารดาผู้ให้กำเนิด มารดาที่นับถือยิ่งขึ้นไปอีก คือ *มาตุภูมิ* ซึ่งเป็นที่รวมของมนุษย์ทั้งชาติ ฉะนั้น ไม่ว่าจะอยู่ประเทศใด ชาวฮินดูมีหน้าที่ต้องรักชนในชาติ ทำทุกอย่างเพื่อความสุข และสันติของคนทั้งชาติ เป็นหน้าที่ของมนุษย์ผู้มีมนุษยธรรม หากเราคิดเห็นแก่ตัวเองเท่านั้น ไม่เห็นแก่ส่วนรวมหรือประเทศชาติ เราก็จะเป็นมนุษย์ไม่ได้

นอกจากนั้น หากบุคคลใดที่ทำลายทรัพย์สินสมบัติของประเทศชาติ บุคคลที่โลกจนกระทั่งขายได้แม้กระทั่งชาติ ถือว่าบุคคลนั้นเป็นคนที่ไร้ศาสนา ไร้มนุษยธรรม นี่เองที่ทำให้เชื่อว่าหน้าที่สำคัญของชาวฮินดูนั้นก็คือ การเสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง แม้กระทั่งชีวิตและประเทศชาติ ดังคำสอนที่ว่า

*บุคคลใดที่เสียสละชีวิต เพื่อประเทศชาติ เพื่อธรรม
บุคคลนั้นจะไปสู่คติสูงสุด โดยผ่านสุริยจักรวาลไป*

อีกทั้งในศาสนาซิกข์ยังมี “การแบ่งปันรายได้ 10 เปอร์เซ็นต์หลังจุนเจือครอบครัวแล้ว ในการบริจาคและใช้สอยเพื่อประโยชน์ของสังคม” เป็นหนึ่งในศาสนบัญญัติที่ชาวซิกข์ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เรียกการแบ่งปันนี้ว่า *ดัสวันด์* หรือ *ร้อยซักสิบ* และไม่เพียงเงินเท่านั้น ในคำสอนยังกล่าวถึง *‘การสละเวลา 10 เปอร์เซ็นต์ที่มีอยู่ เพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม’* อีกด้วย

- ส่งเสริมสังคมโดยไม่เลือกชั้น วรรณะ ทั้งในด้านความรู้ ในศีลธรรม การศึกษา และเพื่อสุขภาพร่างกาย อย่างมีระเบียบที่ดี
- มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกงเงินที่เป็นส่วนได้ของผู้อื่น ซึ่งถือเป็นบาปมหันต์ในศาสนา และรักษาคุณภาพชีวิตของตนให้เป็นที่ไว้วางใจต่อสังคม
- รักษาคุณภาพชีวิตให้ดูงามด้วยการพูดที่ตรงไปตรงมา พูดหวานทั้งในครอบครัวของตนและต่อสังคมทั่วไป
- ตั้งมั่นในศาสนาอย่างจริงจัง ด้วยใจรักและศรัทธาที่แท้จริง จะทำให้บรรลุและสำเร็จผลในทุกด้านที่ปรารถนา

ในพระมหาคัมภีร์ได้กล่าวเกี่ยวกับการมีจิตอาสาไว้ว่า ผู้ที่จะมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีนั้น หาใช่ผู้ที่มีทรัพย์สมบัติหรือเงินทอง แต่คือผู้ที่จะปวารณาตนที่จะรับใช้ผู้อื่นต่างหาก

จึงไม่น่าแปลกที่เราจะเห็นวัดซิกข์ต่างๆ คลาคลำไปด้วยชาวซิกข์ที่แวะเวียนกันมาเป็น ‘จิตอาสา’ ตลอดเวลา โดยเฉพาะวันสำคัญ หรือเทศกาลต่างๆ ที่ทางวัดซิกข์มีการจัดงานขึ้น อาทิ วันสะละซีฟเพื่อพิทักษ์ธรรม ซึ่งชาวซิกข์จะร่วมกันแจกจ่ายเครื่องดื่มให้แก่บุคคลทั่วไปที่เข้ามาที่วัด หรือบริเวณใกล้เคียง หรือ ‘โรงครัวพระศาสดา’ ที่รวบรวมชาวซิกข์จิตอาสาสามารถร่วมกันทำอาหารแจกจ่ายให้คนทั่วไปได้รับประทานอาหารร่วมกันก่อนจะเข้าพิธีกรรมในทุกๆ เช้า

นอกจากนี้ ชาวซิกข์ยังช่วยกันนำอาหารหรือแม้แต่เงินทองมาบริจาคเพื่อจัดซื้ออาหารต่างๆ ให้มีอยู่ในโรงครัวนี้เสมอมิได้ขาด โดยปราศจากนามผู้บริจาค ทั้งนี้เพราะชาวซิกข์เชื่อว่าเราไม่ควรยึดติดกับความดีที่ตนเองทำ แม้กระทั่งการบริจาคที่ตัวเองได้ทำไป

จะเห็นได้ว่าทานหรือการให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ นอกจากเป็นกุศโลบายในการคลายความเห็นแก่ตัว ความโลภในทางศาสนาแล้ว ยังเป็นรากฐานสู่การเป็นจิตอาสาที่ดีในทางโลกอีกด้วย

จิตอาสา...ตามคำพ่อ : เรียนรู้ตามรอยพระบาท

‘กระป๋องคนจน’ เป็นกุศโลบายที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงฝึกให้พระราชโอรสและพระราชธิดา รู้จักวิธีการประหยัด อดออม และการเสียสละเพื่อผู้อื่น

โดยพระองค์จะตั้งกระป๋องออมสินไว้กลางที่ประทับ หากพระราชโอรส และพระราชธิดาทรงนำเงินไปทำกิจกรรมแล้วมีกำไร อาทิ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สมัยทรงพระเยาว์ พระองค์ ทรงได้รับค่าขนมสัปดาห์ละครั้ง

แต่แม้จะได้ค่าขนมทุกสัปดาห์ ก็ยังทรงรับจ้างเก็บผักและผลไม้ไปขาย เมื่อได้เงินมาก็นำไปซื้อเมล็ดผักมาปลูกเพิ่ม และส่วนหนึ่งจะถูกหยอดใส่กระปุกนี้ 10 เพอร์เซ็นต์เหมือนการเก็บภาษี

พอถึงสิ้นเดือน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจะทรงประชุม ทั้งสามพระองค์ว่า จะนำเงินก้อนนี้ไปทำประโยชน์อย่างไร หรือทำกิจกรรมเพื่อคนยากจนอย่างไร

การหล่อหลอมเรื่อง **‘การให้’** ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ เป็นที่ประจักษ์ของปวงชนชาวไทยตลอดระยะเวลาทรงครองสิริราชสมบัติ 70 ปี ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระองค์ทรงเป็นผู้ให้และแบบอย่างของการให้ ทั้งยังทรงสอนคนไทยผ่าน พระบรมราชาโหวทและพระราชดำรัสมานับครั้งไม่ถ้วน อาทิ

“พระพุทธเจ้าก็ตรัสไว้ว่า บุคคลใดประกอบความดี
คุณความดีนั้นย่อมต้องสนองตอบ ข้าพเจ้าจึงขอชักชวนแต่ละท่าน
ให้พยายามบำเพ็ญความดีด้วยน้ำใจอันบริสุทธิ์ แม้บางโอกาส
อาจจะต้องเสียสละบ้างก็จงมานะอย่าท้อถอย จงสมัครสมาน
สามัคคีร่วมใจกันให้มั่นคงด้วยดี ทั้งนี้เพื่อความสุขสวัสดิ์ของท่าน
และเพื่อความวัฒนาถาวรของประเทศชาติอันเป็นที่รักของเรา
ทั้งหลาย”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย

ในโอกาสขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2497

วันที่ 31 ธันวาคม 2496

“หลักการสำคัญ คือ ต้องร่วมกันทำงานเพื่อชาติ นี่เป็น
หลักสำคัญสำหรับทุกคนในประเทศไทยที่จะต้องร่วมกันสร้าง
ความมั่นคงของส่วนรวมด้วยความระมัดระวัง ด้วยความตั้งใจ
และด้วยความเสียสละเพื่อส่วนรวม”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่ผู้แทนมูลนิธิทั่วราชอาณาจักร
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ 20 มีนาคม 2512

“การทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมนั้นได้ประโยชน์มากกว่าทำเฉพาะประโยชน์ส่วนตัว และบอกได้ว่าคนไหนทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัวแท้ๆ ล้วนๆ เชื่อว่าประโยชน์นั้นจะไม่ได้ เท่ากับรวบรวมของหนักมาวางบนหัว แยกเอาไว้ตลอดเวลา ซึ่งก็ไม่สบาย ก็หนักก็เหนื่อย แต่ถ้าผู้ใดทำเพื่อส่วนรวม ยิ่งมาก ยิ่งดี ยิ่งคล่องแคล่วว่องไว และยังมีความสุข”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

วันที่ 11 กันยายน 2523

“จิตอาสา” ช่วยสร้างคนดี สังคมดี อย่างไร

จิตอาสา เป็นคุณธรรมสากลที่ช่วยให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ซึ่งจิตอาสาจะเชื่อมโยงกับคุณธรรมอื่นๆ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของผู้ที่มีจิตอาสา คือ เป็นผู้ที่มีความรัก ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตากรุณา ออยากช่วยให้คนอื่นพ้นทุกข์หรือมีความสุข การเป็นผู้มีจิตอาสาอย่ามีใจที่เป็นผู้ให้ หรือ ทาน ซึ่งการให้นั้นมิได้หมายเพียงการให้เงินทองสิ่งของเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการให้ความคิด ให้คำปรึกษาและให้เวลาด้วย

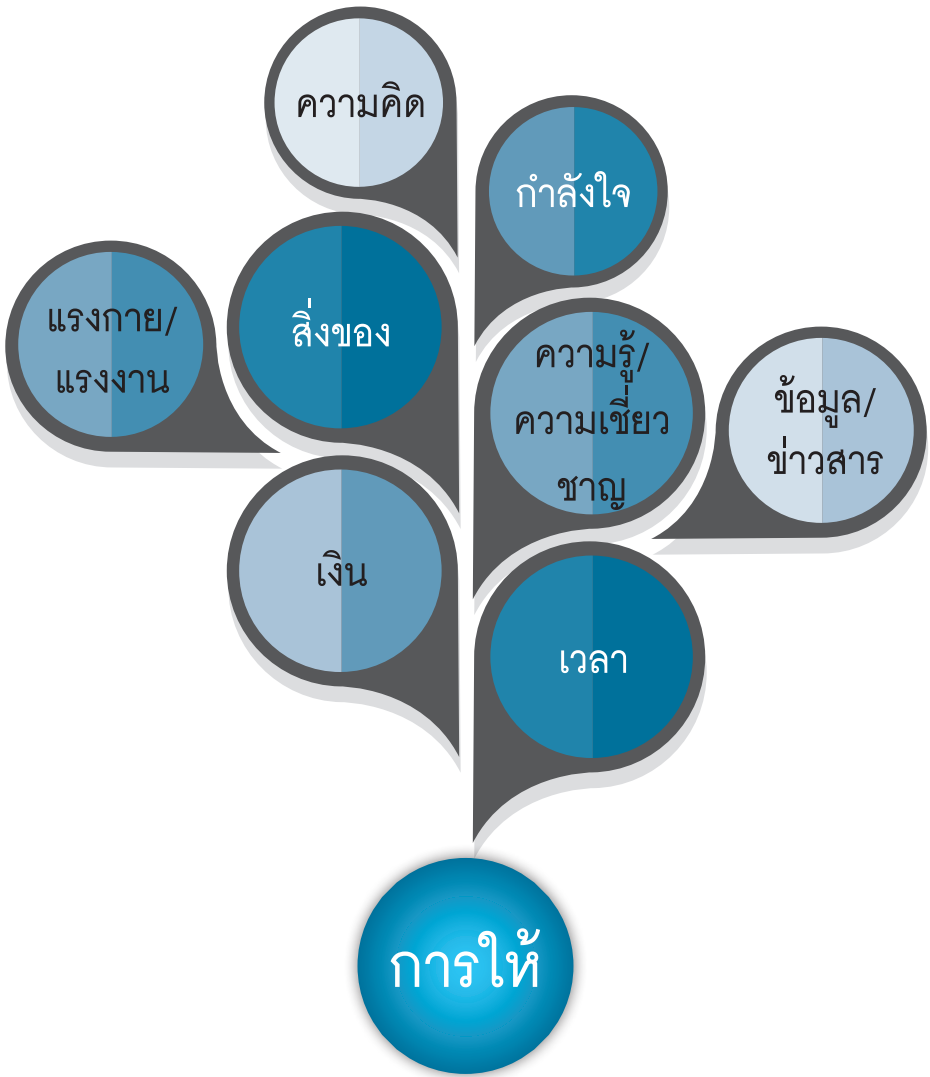
อีกระดับหนึ่งของจิตอาสา คือ จิตสาธารณะ คือ มีความใส่ใจต่อสังคม หมายถึง มีความรับผิดชอบต่อสังคม ช่วยแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น แม้ไม่ใช่งานในหน้าที่ เมื่อคนในสังคมมีจิตอาสา จิตสาธารณะกันมากขึ้น ก็จะทำให้การทำงานร่วมกันทำให้เกิดความสามัคคีปรองดอง ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และนำไปสู่สันติสุขได้

พลังจิตอาสา สร้างสังคมไทยให้น่าอยู่

โดยพื้นฐานคนไทยส่วนใหญ่มีความเอื้อเฟื้อ ชอบช่วยเหลือคนอื่นและสังคม โดยผ่านการบริจาคเพื่อการกุศล ช่วยเหลือคนทุกข์ยากหรือด้อยโอกาส ช่วยเหตุวิกฤตภัยพิบัติต่างๆ เช่น เหตุการณ์สึนามิ น้ำท่วม ไฟไหม้ ซึ่งการให้มิได้จำกัดเฉพาะภายในประเทศ หลายครั้งยังขยายไปยังประเทศต่างๆ ที่ประสบภัยพิบัติ

พลังจิตอาสาของคนไทยยิ่งใหญ่มาก โดยเฉพาะเมื่อจิตอาสาหรือการให้ นั้นเกิดมาจาก “ศรัทธา” ดังเห็นได้จากปรากฏการณ์ในช่วงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จสวรรคต ได้มีผู้คนออกมาเป็นจิตอาสาทำดีเพื่อพ่อหลายล้านคน และทุกคนต่างสัญญาว่าจะทำดีต่อไป หัวใจสำคัญของการเป็นจิตอาสาอยู่ที่ได้ลงมือปฏิบัติจริง จึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้ สัมผัสกับความรู้สึกที่ยิ่งลึกไปสู่จิตใจ และเมื่อทำอย่างต่อเนื่องจนเคยชินก็จะก่อให้เกิดเป็นนิสัย ดังนั้น ไม่ว่าคุณเป็นใครก็เป็นจิตอาสาได้

รูปแบบของจิตอาสา คือ “การให้” แล้วเราจะให้อะไรได้บ้าง

การเป็นจิตอาสาช่วยทำเพื่อคนอื่นแล้วเราจะให้กับใครได้บ้าง

จิตอาสาสร้างประโยชน์แก่ผู้ให้และผู้รับ

ผู้ลงมือทำจิตอาสาได้

- สุขใจได้ช่วยคนอื่น
- เสียสละด้วยการให้
- ป้มเพาะความเมตตา
- สร้างสำนึกรับผิดชอบ
- พลังพลเมือง

ผู้รับได้

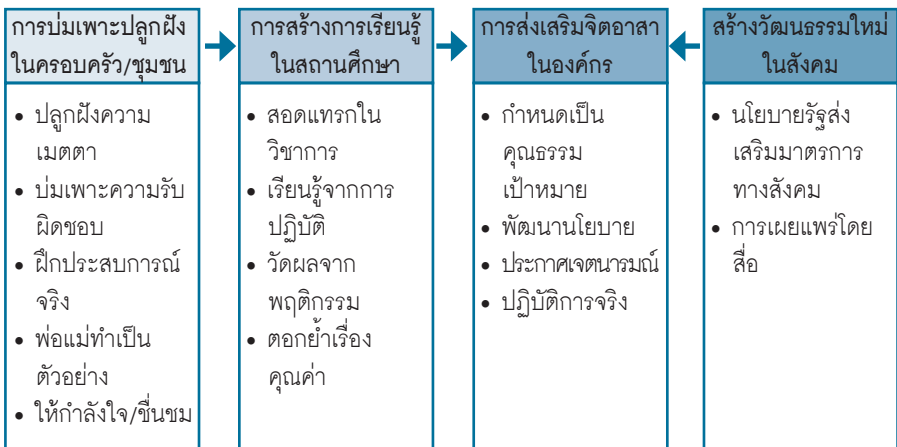
- สังคมเข้มแข็งอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน
- ความรักสามัคคีของคนในสังคม
- ปัญหาสังคมสิ่งแวดล้อมได้รับการแก้ไข
- คนพันทุกข์ เพิ่มสุข มีคุณค่า

ดังนั้น แต่ละคนสามารถเป็นจิตอาสาได้ตามความชอบ ความถนัด ตามสถานะ และเงื่อนไขของแต่ละคน โดยไม่ต้องรอความพร้อม จิตอาสาสามารถทำได้ทันที จะทำอะไรให้ใคร ด้วยอะไร ให้เกิดผลระดับไหน คุณเลือกได้ อย่างไรก็ตามควรมีการยกระดับของความเป็นจิตอาสาจะทำให้จิตอาสาเป็นพลัง สร้างสังคมให้น่าอยู่ได้มากมาย

ส่งเสริมสร้างจิตอาสาทำได้ง่าย

การอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบันและอนาคต จิตอาสาและจิตสาธารณะมีความสำคัญอย่างยิ่ง จึงต้องปลูกฝังจิตอาสาในคนรุ่นใหม่โดย

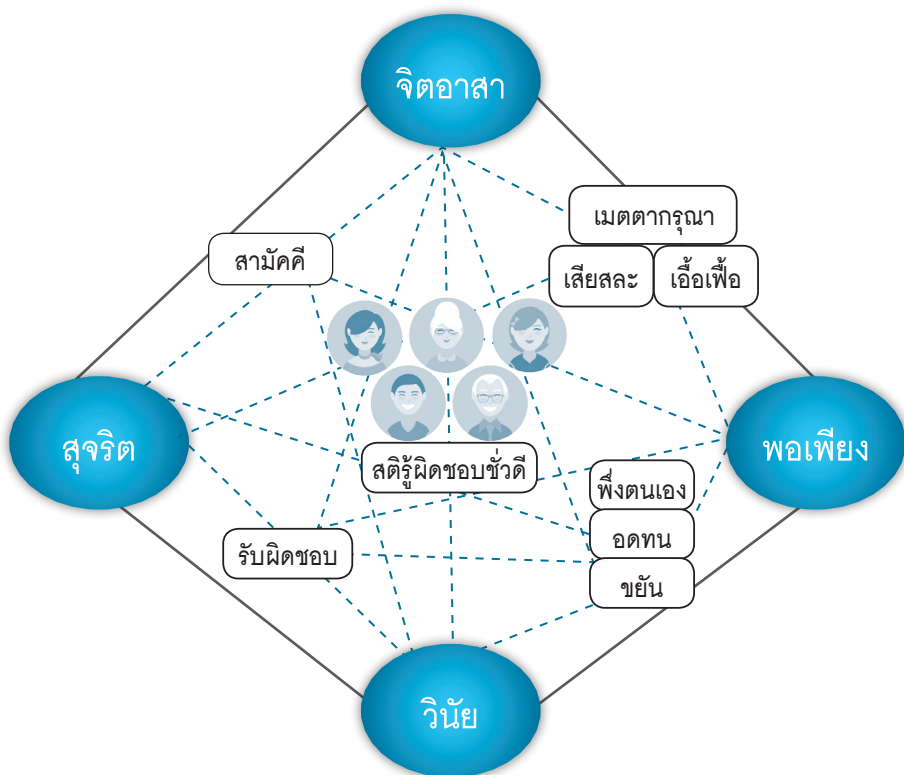

คุณสมบัติของจิตอาสาที่ดี

1. มีความรับผิดชอบต่อตนเองและรับผิดชอบต่อผู้อื่น
 - คิดดี พูดดี และทำดี
 - จัดการชีวิตตนเองได้
 - ไม่ทำให้คนอื่นและสังคมเดือดร้อน
2. เสนอตัวทำงานเพื่อผู้อื่น
 - ช่วยเหลือคนอื่นเมื่อมีโอกาส
 - ด้วยความสมัครใจและเต็มใจ
 - ไม่คำนึงถึงผลตอบแทน ทำดีเพื่อความดี
3. ใส่ใจต่อสังคม
 - ไม่นิ่งดูตายต่อปัญหาสังคม
 - เข้าร่วมแก้ไข ไม่วิจารณ์อย่างเดียว
 - รับฟังและเคารพต่อความเห็นที่แตกต่าง
 - เรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติ

“พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา” เพื่อสร้างคนดีสู่สังคม

เมื่อท่านได้เข้าใจสาระสำคัญของคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา แล้วจะพบว่าคุณธรรมทั้งสี่มีความสำคัญต่อ “การสร้างคนดีสู่สังคม” อย่างยิ่ง และคุณธรรมแต่ละข้อจะมีความสัมพันธ์กัน และเชื่อมโยงกับคุณธรรมอื่นๆ อีกหลายข้อ ดังนั้น การส่งเสริมคุณธรรม ผู้เกี่ยวข้องอาจพิจารณาเลือกให้เหมาะสมกับสภาพความจริงของแต่ละองค์กร ซึ่งอาจส่งเสริมพร้อมกันทั้ง 4 ข้อ หรือเลือกส่งเสริมบางข้อก่อนก็ได้ เพราะอย่างไรก็ตาม เมื่อมีการส่งเสริมอย่างจริงจังแล้ว ย่อมเชื่อมโยงและขยายไปสู่คุณธรรมข้ออื่นๆ ได้ตามภาพที่แสดงด้านล่างนี้

พอเพียง
วินัย
สุจริต
จิตอาสา

บทที่ 3

ร่วมสร้างคนดีสู่สังคม

การสร้างคนดีสู่สังคมด้วยคุณธรรมพอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา ให้เกิดผลเชิงประจักษ์ว่า คนไทยมีคุณธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินชีวิต มีการประพฤติปฏิบัติที่สะท้อนการมีคุณธรรมมากขึ้นนั้น มีองค์ประกอบของปัจจัยความสำเร็จหลายประการ ได้แก่

- หลักการระเบิดจากข้างใน
- การสร้างศรัทธา
- การปฏิบัติด้วยตนเอง
- มีความรู้ วิธีการที่เหมาะสมกับคนไทย
- ขับเคลื่อนด้วยพลังเครือข่ายทางสังคม
- รัฐมีนโยบายชัดเจน

หลักการระเบิดจากข้างใน

เป็นหลักการสำคัญของการปลูกฝังสังคมคุณธรรม คือ จะต้องทำให้บุคคล องค์กร หรือชุมชนนั้น เกิดความเข้าใจ ตระหนัก ถึงคุณค่าของการมีคุณธรรม คิด วิเคราะห์ ว่า “อะไรคือปัญหาที่อยากแก้ ความดีที่อยากทำ” และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การพูดชี้ชวน การสั่งหรือบังคับ การมอบหมาย นโยบาย ไม่สามารถทำให้มีคุณธรรมหรือเป็นคนดีได้

การสร้างศรัทธา

คนจะดีมีคุณธรรมต้องมีความศรัทธาต่อความดีนั้นก่อนจึงจะนำไปสู่การปฏิบัติ ในสังคมไทยมีฐานของความศรัทธาในความดีมาจากต้นทุนคุณธรรม 3 ด้าน คือ

■ สถาบันศาสนา

- คนไทยมีศรัทธาต่อศาสนา เพราะนอกจากเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝัง บ่มเพาะคุณธรรมให้ประชาชนเป็นคนดีมีศีลธรรม อยู่ร่วมกันอย่างสุขสงบแล้ว ยังเป็นที่พึ่งทางใจช่วยให้คนมีสติและกำลังใจในการเผชิญกับปัญหาต่างๆ ในชีวิต
- ประเทศไทยเปิดกว้างในการนับถือศาสนา ทำให้มีความหลากหลายทางศาสนา อาทิ พุทธ อิสลาม คริสต์ พราหมณ์-ฮินดู และ ซิกข์ ฯลฯ ซึ่งหลักธรรมคำสอนของทุกศาสนานั้น ล้วนสอนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม หลักธรรมคำสอนเป็นรากฐานการสร้างระเบียบของสังคมอันดีงาม และการมีชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความรักอย่างสันติสุขในสังคม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน นักบวชแต่ละศาสนาอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ต่างทำหน้าที่ต่อศาสนิกชนในศาสนาของตน

■ สถาบันพระมหากษัตริย์

สถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย เป็นศูนย์รวมจิตใจของปวงชนชาวไทย และยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมให้กับประชาชน โดยเริ่มจากการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ดังเห็นได้จาก

- **ทศพิธราชธรรม** จริยวัตร 10 ประการ หรือเรียกอีกอย่างว่า ‘**ราชธรรม 10**’ เป็นคุณธรรมที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติเป็นหลักธรรมประจำพระองค์ หรือคุณธรรมประจำตนของผู้ปกครองบ้านเมืองให้มีความเป็นไปโดยธรรม คือ การให้ความเพียร ประพฤติดีงาม สุขุมจิตใจมั่นคง เสียสละความไม่เบียดเบียน ความซื่อตรง ความอดทน ความอ่อนโยน มีกิริยาสุภาพ ความเที่ยงธรรม

- **ศาสตร์พระราชา** โดยเฉพาะในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้แก่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตและการปฏิบัติงานดำเนินไปในทางสายกลางที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ของแต่ละคน แต่ละองค์กร โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ภายใต้อัน 2 เงื่อนไขหลัก คือ

- เจื่อนใจความรู้ และเจื่อนใจคุณธรรม
- หลักการทรงงานหลายข้อที่สะท้อนการนำเอาคุณธรรมมาเป็นหลักในการทำงานเพื่อความสุขของประชาชน และประโยชน์ของชาติ เช่น
 - ระเบิดจากข้างใน ประหยัด ประโยชน์ส่วนรวม เสียสละ ฟังตนเอง พออยู่พอกิน
 - ซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร

■ วัฒนธรรมประเพณีและความเป็นไทย

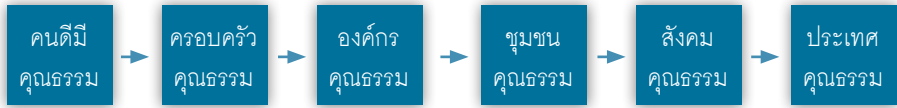
สังคมไทยมีทุนทางวัฒนธรรมประกอบด้วยศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีงาม ที่คนรุ่นก่อนใช้เป็นกุศโลบายในการบ่มเพาะหล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมและการดำเนินชีวิตที่แสดงออกถึงการมีคุณธรรม ความดีที่โดดเด่น ได้แก่ การเคารพผู้ใหญ่ ความกตัญญู ความมีน้ำใจไมตรี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คอยช่วยเหลือผู้อื่นในยามทุกข์ยาก การให้ทาน ความสามัคคี แม้ว่าวัฒนธรรมนี้จะลดน้อยไปบ้าง จากผลของการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ แต่ยังคงเป็นต้นทุนที่จะนำมาเสริมสร้างคุณธรรมสังคมไทยได้ดี

การปฏิบัติด้วยตนเอง : สังคมดีเริ่มต้นที่ตัวเรา

เมื่อทุกคนปรารถนา “คนดี สังคมดี” ย่อมมีความสุขในชีวิต...
แต่ “สังคมดีไม่มีขาย อยากได้ต้องร่วมสร้าง”
ดังนั้นคนไทยทุกคนต้องเป็นส่วนหนึ่งของการสร้าง
“คนดี สังคมดี สังคมคุณธรรม”

สังคมคุณธรรมจะเกิดขึ้นได้คนในสังคมต้องได้รับการปลูกฝังบ่มเพาะให้เป็นคนดี มีคุณธรรม คิดดี พุดดี ทำดี ในการดำเนินชีวิต การเป็นคนมีคุณธรรมไม่เพียงแต่มีความรู้ความเข้าใจว่าคุณธรรมคืออะไรเท่านั้น แต่ต้องผ่านการปลูกฝังบ่มเพาะและการปฏิบัติจริงด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอจนเคยชินเป็นการระเบิดจากข้างในของแต่ละคน คุณธรรมไม่สามารถเกิดได้จากการท่องจำ การถูกบังคับ หรือการปฏิบัติที่ไม่ได้เกิดจากจิตสำนึกภายใน

การเป็นคนดีมีคุณธรรมไม่ได้หมายถึงการเปลี่ยนจากคนไม่ดีให้กลายเป็นคนดีสมบูรณ์เพียงข้ามคืน แต่หมายถึงการทำความดีเพิ่มขึ้นจากที่เคยทำอย่างสม่ำเสมอ จนเป็นเรื่องปกติของการดำเนินชีวิตประจำวันและเมื่อตนเองเป็นคนมีคุณธรรมแล้ว ก็ขยายการทำความดีไปสู่คนในครอบครัว ชุมชน องค์กร และสังคม ระดับการทำความดีมีคุณธรรมก็จะขยายจากการทำความดีเพื่อตนเอง เป็นทำความดีเพื่อคนอื่น ครอบครัว ชุมชน และสังคม เมื่อสังคมมีคนดีเพิ่มขึ้นๆ สังคมก็จะดีขึ้นเป็นครอบครัวคุณธรรม ชุมชนคุณธรรม องค์กรคุณธรรม และสังคมคุณธรรมที่ทุกคนปรารถนา

ทุกคนเป็นส่วนหนึ่ง
ของการสร้างสังคมคุณภาพ

สังคมไทยมีความรู้ วิธีการปลูกฝังคุณธรรมอย่างไร

การก่อเกิดคุณธรรมจะมีความมั่นคงยั่งยืนได้ จะต้องเกิดจากการระเบิดจากข้างในของคนๆ นั้น แต่ไม่ได้หมายถึงจะเกิดขึ้นได้เองกับทุกคน การปลูกฝังปมเพาะส่งเสริมที่ดีจะช่วยให้เกิดคุณธรรมในบุคคลและสังคมได้ดี จากรายงานการวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในประเทศไทย” ของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) ได้ค้นพบว่า คุณธรรมจริยธรรมที่ควรเร่งปลูกฝังให้กับประชาชนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน มี 10 ประการ คือ

และมีรูปแบบและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 10 ประการของ 7 สถาบันทางสังคม ได้แก่ สถาบัน ครอบครัว การศึกษา ศาสนา การเมือง การปกครอง ชุมชนท้องถิ่น องค์กรธุรกิจ สื่อสารมวลชน ค้นพบว่า มีรูปแบบและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมในภาพรวม 8 กลุ่มวิธีการ ดังนี้

1. การสอนด้วยวาจา
2. การสอนผ่านการจัดหาสิ่งที่เหมาะสมให้คนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง
3. การปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง / ใช้นคนดีเป็นแบบอย่าง
4. การสอนโดยสอดแทรกในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน
5. การสอนโดยการให้รางวัลและการลงโทษ
6. การสอนด้วยการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ
7. การสอนโดยการกระตุ้นให้คิดหาเหตุผลว่าทำไมสิ่งหนึ่งจึงดีหรือไม่ดี
8. การสอนโดยการให้ปฏิบัติในสถานการณ์จริง

รูปแบบและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของสถาบันทางสังคม

รูปแบบและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม	สถาบันครอบครัว	สถาบันการศึกษา	สถาบันศาสนา	สถาบันการเมืองการปกครอง	ชุมชนท้องถิ่น	องค์กรธุรกิจ	สื่อสารมวลชน
1. การสอนด้วยวาจา	/	/	/	/	/	/	/
2. การสอนผ่านการจัดทหสิ่งที่เหมาะสมให้คนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง	/	/	/	/	/	/	/
3. การปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง / ใช้คนดีเป็นแบบอย่าง	/	/	/	/	/	/	/
4. การสอนโดยสอดแทรกในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน	/	/	/	/	/	/	/
5. การสอนโดยการให้รางวัลและการลงโทษ	/	/	/	/	/	/	/
6. การสอนด้วยการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ							
7. การสอนโดยการกระตุ้นให้คิดหาเหตุผลว่าทำไมสิ่งหนึ่งจึงดีหรือไม่ดี	/	/	/	/	/	/	/
8. การสอนโดยการให้ปฏิบัติในสถานการณ์จริง	/	/	/	/	/	/	/

และยังค้นพบอีกว่า ปัจจัย 16 ด้านที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของสถานการณ์ต่างๆ ดังนี้

ด้านการปลูกฝัง

- การมีต้นแบบที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม
- การมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว
- การได้รับการสนับสนุนให้กำลังใจในการทำความดี
- การมีประสบการณ์การทำงานเพื่อสังคม

ด้านสภาพแวดล้อม

- ผู้นำองค์กรมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม
- การมีวิสัยทัศน์ปรัชญาชัดเจน
- การกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือประมวลจริยธรรม
- การจัดการสภาพแวดล้อมให้ลงมือปฏิบัติได้จริง

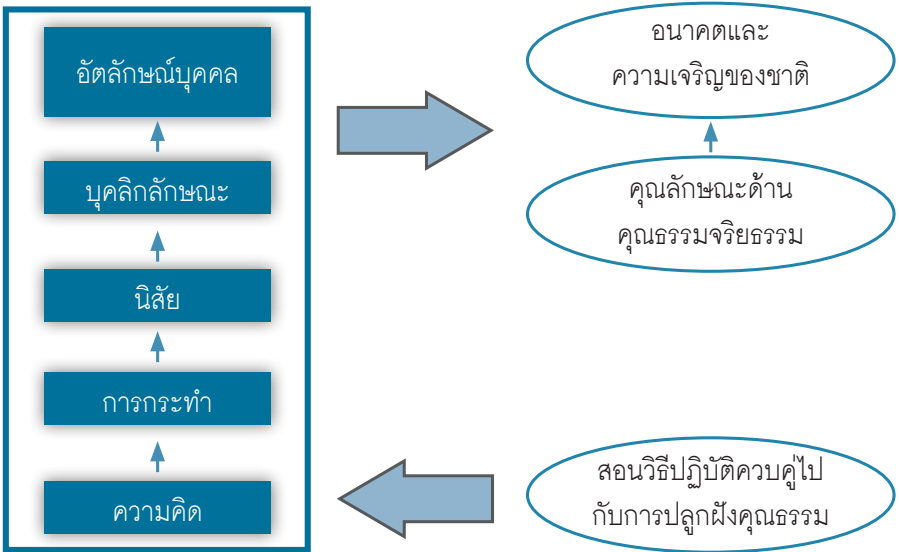
ด้านการปฏิบัติ

- รูปแบบและกระบวนการปลูกฝังมีความหลากหลาย
- การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมไปในทุกกิจกรรม
- บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ฝึกฝน
- การให้ความร่วมมือจากทุกฝ่าย

ด้านการมีส่วนร่วม

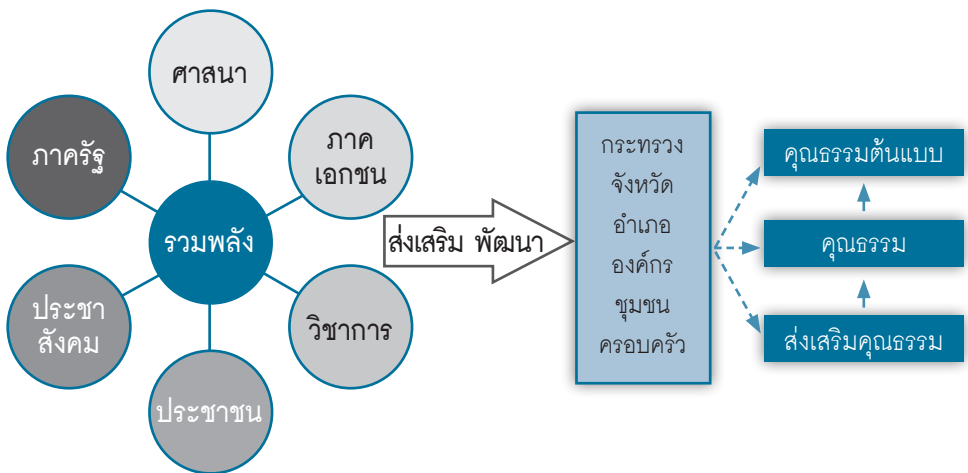
- การสร้างกระแสความตื่นตัวในการทำความดี
- การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ
- การรวมตัวกันของภาคประชาชน
- การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมผ่านสื่อมวลชน

ดังนั้น กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เกิดบุคลิกลักษณะ
 ของคน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทิศทางอนาคตของชาติ ผ่านอนาคตของ
 บุคคลจากการบ่มเพาะ “วิธีคิด” ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
 จะได้แผนภาพ ดังนี้

การขับเคลื่อนคุณธรรมด้วยพลังเครือข่ายทางสังคม

การขับเคลื่อน “การสร้างคนดีสู่สังคม” เป็นเรื่องสำคัญต้องไม่ต่างคนต่างทำ แต่ต้องรวมพลังทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน/ธุรกิจ สถาบันวิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน โดยเฉพาะองค์กรศาสนา ต้องส่งเสริมปลูกฝังคุณธรรมพอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา ให้แก่เด็กและเยาวชน ครอบครัว ชุมชน องค์กร ตามบทบาทหน้าที่ของตน และต้องร่วมมือกันทั้งในระดับ เป้าหมาย แผนงาน การทำงาน และงบประมาณ การติดตาม ประเมินผล ทั้งในระดับองค์กรและพื้นที่

นโยบายคุณธรรมนำการพัฒนา

การขับเคลื่อนสังคมไทยสู่สังคมคุณธรรม เพื่อสร้างคนดี สังคมดี รัฐบาลมีความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างยิ่งโดยมีแนวทางการปฏิรูป และพัฒนาประเทศ ที่สร้างความสมดุลพอดีระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการสร้างสังคมที่ดี ใช้คุณธรรมนำการพัฒนา และมียุทธศาสตร์หรือนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม ดังนี้

- โดยการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน
- การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันทางสังคม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)

จุดเน้นการพัฒนา

“การหล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานของสังคม คนไทยทุกช่วงวัยเป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม”

เป้าหมาย

คนไทยมีคุณลักษณะคนไทยที่สมบูรณ์ เป็นพลเมืองที่ดีที่รู้

ตัวชี้วัด

ประชาชนมีการประพฤติปฏิบัติที่สะท้อนการมีคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น

แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2564)

แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๔)

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๙

คนมีคุณธรรม สังคมมีคุณธรรม : เติบโตบนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
ดำรงชีวิตที่ถูกต้องดีงามตามหลักศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมไทย
นำไปสู่ประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

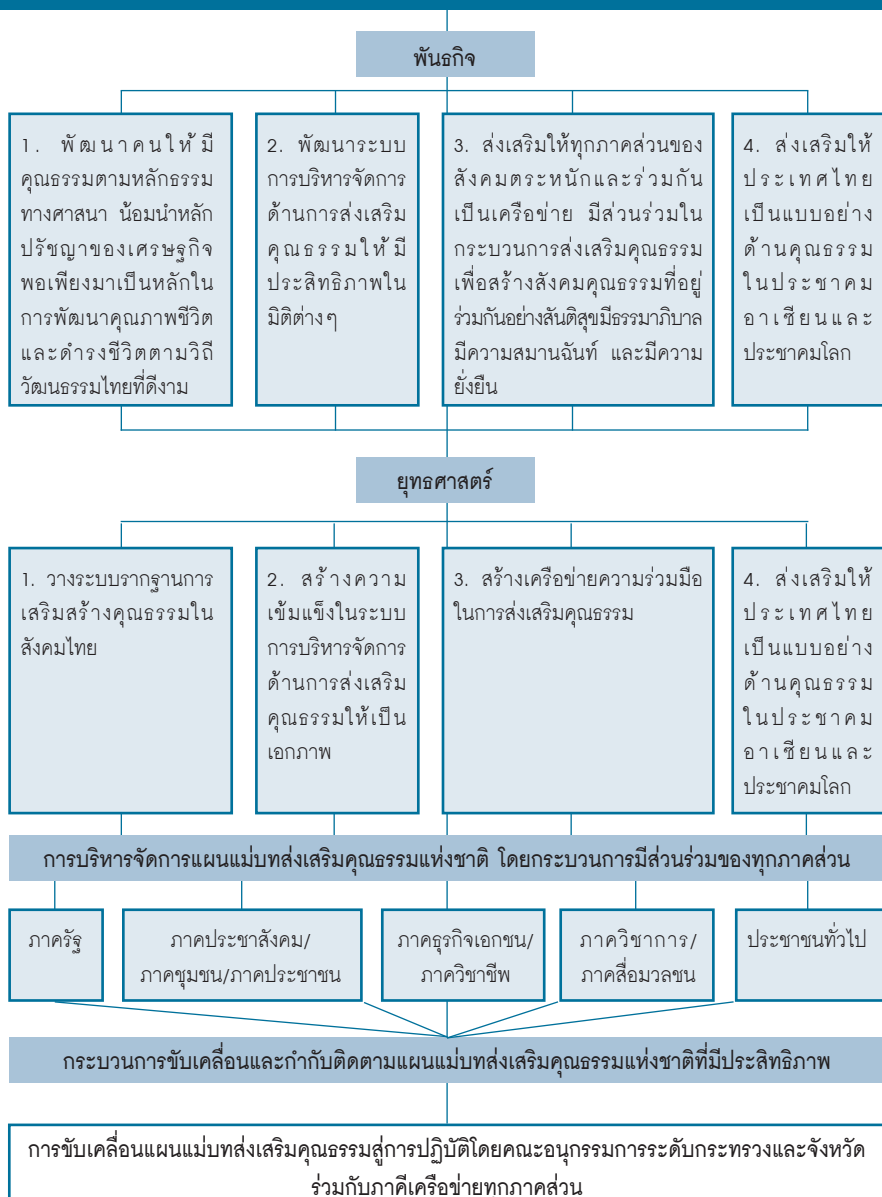

กระทรวงวัฒนธรรม กรมการศาสนา

เลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

วิสัยทัศน์

สังคมไทยมีคุณธรรมเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต สืบสานความเป็นไทย อยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุขในประเทศไทย ประชาคมอาเซียน และประชาคมโลกอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ชาติ

ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

ระยะที่ ๓

(พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

ยุทธศาสตร์

- สร้างสังคมที่ไม่ทนต่อการทุจริต
- ปรับฐานคิดคนทุกช่วงวัยให้แยกแยะประโยชน์ส่วนตน - ส่วนรวม
- สร้างระบบและกระบวนการกล่อมเกลாதองสังคมเพื่อดำเนินการทุจริต
- ประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเครื่องมือต่อต้านทุจริต

כנס תאחד

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). *ความรู้ศาสนาเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ชุมชนุสทกรณการเกษตรแห่งประเทศไทย.
- คณะอนุกรรมการส่งเสริมกิจการศาสนาและศาสนิกสัมพันธ์ คณะกรรมการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา. (2560). *วิถีชีวิต 5 ศาสนิก ในประเทศไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรราชวิทยาลัย.
- ไทยคุณ-แบรนด์เอจ. (2559). *เทิดไถ้เหนือเกล้าชาวไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : เลิฟ แอนด์ ลิฟ.
- บัณฑิต วิทยากรสุกุล. (2519). *หลักธรรมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ฉบับขององค์การศาสนาพราหมณ์-ฮินดู*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรราชวิทยาลัย.
- _____. (2550). *วินัย เรื่องใหญ่กว่าที่คิด*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- รังสรรค์ แสงสุข และคณะ. (2544). *ความรู้คู่คุณธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา. (2550). *หลากหลายวิถี...สร้างคนดีสู่สังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : พรทิทวานกราฟฟิค.
- วีรวีท คงศักดิ์. พลอากาศเอก. (2555). *คุณธรรมกับสังคมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ บริษัท แวนแก้ว เอ็ดดูเทนเมนท์ จำกัด.
- ศรุต นาควัษระ. พลเอก. (2560). *หลักการพื้นฐานของคุณธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสยาม.

ศุภรัตน์ รัตน์มูญย์, รองศาสตราจารย์. (2553). *ระบบการบริหารจัดการงานอาสาสมัครศึกษากรณิ : มุลนิธิพุทธฉือจี ไต้หวัน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน ปรีนติ้ง.

ศุญย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2559). *เทิด 9 ปกเกศ 70 คุณธรรมนำประชา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

ศุญย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2555). *สังคคคุณธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

แหล่งสืบค้นข้อมูลบทความจากหนังสือ

ณดา จันท์สม. (2554). การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล ใน ฦงรัฐพงศ์ ทองภักดี (บรรณาธิการ). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคคไทย*. (หน้า 139-153). กรุงเทพฯ : ศุญย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ฦงรัฐพงศ์ ทองภักดี. (2554). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับภาครัฐ ใน ฦงรัฐพงศ์ ทองภักดี (บรรณาธิการ). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคคไทย*. (หน้า 201-226). กรุงเทพฯ : ศุญย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ปรียานุช พิบูลสรารุช. (2554). วิภตเศรษฐกิจ 2540 และความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ใน ฦงรัฐพงศ์ ทองภักดี (บรรณาธิการ). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคคไทย*. (หน้า 67-102). กรุงเทพฯ : ศุญย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พระเมธีธรรมภารณ. (2541). *พุทธปรัชญากับการพัฒนาวิญญและประชาธิปไตย*. คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวิญญและความเป็นประชาธิปไตย. (หน้า 6-13). กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2541). แนวความคิดในการพัฒนานัยและอุดมการณ์
ประชาธิปไตยในเยาวชน. *คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการ
พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย.*
(หน้า 100-121). กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

เอกวิทย์ ณ ถกลาง. (2541). ความอยู่รอดของสังคมไทยกับการพัฒนานัย
และสร้างเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย. *คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและ
ทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและ
ความเป็นประชาธิปไตย.* (หน้า 60-91). กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวง
ศึกษาธิการ.

แหล่งสืบค้นข้อมูลจากเอกสารประกอบการบรรยาย

เกษม วัฒนชัย (ผู้ปาฐกถา). (22 กรกฎาคม 2555). *แก้ววิฤตไทย ด้วยใจซื่อตรง.*
กรุงเทพฯ : ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ร่วมกับเครือข่ายองค์กรภาคี.

แหล่งสืบค้นจากงานวิจัย

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. "คุณลักษณะและกระบวนการ
ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย." รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและ
พัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน). 2552.

แหล่งสืบค้นข้อมูลจากนิตยสาร

นันทชัย มีชูธน. (2548, พฤศจิกายน-ธันวาคม). *การดำรงชีวิตอย่างพอเพียง. พระคริสตธรรมปีที่ ๒ สหกิจคริสเตียนแห่งประเทศไทย*. 56 (307), 25-32.
วันชัย ต้นตวิทยาพิทักษ์. (2552, ตุลาคม). *จิตอาสา*. สารคดี. 25 (296), 64-71.

แหล่งสืบค้นข้อมูลออนไลน์

กรุงเทพธุรกิจ. 2559. “เรื่องเล่าจากข้าราชการบริพาร ถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พ่อหลวงของคนไทย”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/723111>. (19 มิถุนายน 2560).
คะลัคคะลุย. 2551. “ปรัชญาของความพอเพียง”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.sunnahstudent.com/forum/archive.php?topic=2483.0>. (19 มิถุนายน 2560).
ชญาอนุช วีรสาร. ผู้จัดการออนไลน์. 2556. “ความซื่อสัตย์ คือคุณสมบัติของผู้พุง ความยุติธรรม”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/daily/viewnews.aspx?NewsID=9560000011711>. (19 มิถุนายน 2560).
ไทยรัฐออนไลน์. 2555. “เสด็จออกมหาสมาคม 5 ธันวาคม ชมพระบารมีพ่อหลวงของปวงชนชาวไทย”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : <https://www.thairath.co.th/content/310905>. (19 มิถุนายน 2560).
นिरุทธิ์ จันทร์ก้อน. 2543. “วินัยชีวิต”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://pastornirut.blogspot.com/2011/03/15-413.html>. (19 มิถุนายน 2560).
ปวินท์ มินทอง. 2554. “ศาสนาซิกข์”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : http://sameaf.mfa.go.th/th/country/south-asia/tips_detail.php?ID=2292. (19 มิถุนายน 2560).

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. 2559. “พระไตรปิฎกเล่มที่ 19 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 11 (ฉบับมหาจุฬาฯ) สังยุตตนิกาย มหาวรรค”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.84000.org/tipitaka/pitaka_item /m_read.php?B=19&A=16286. (19 มิถุนายน 2560).

อิสลามิกชนไทยโพสต์. 2554. “หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม หลักธรรมพื้นฐานของศาสนาอิสลาม”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://islamhouse.muslimthaipost.com/main/index.php?page=sub&category=7&id=18170> (19 มิถุนายน 2560).

สำนักงานกิจการยุติธรรม. “ทศพิธราชธรรม”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : http://govosite.com/uploads/20160915110011_tcs6jsr/20161216101557_1_AcSx5Ju.pdf. (19 มิถุนายน 2560).

อาจารย์ภูริขันธ์ น้อมเนียน. “ศาสนาซิกข์”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.crs.mahidol.ac.th/news/religious/sikh.pdf>. (19 มิถุนายน 2560).

_____. “ศาสนาฮินดู”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.crs.mahidol.ac.th/news/religious/hindu.pdf>. (19 มิถุนายน 2560).

อาลี เสือสมิง. 2556. “เศรษฐกิจพอเพียงกับหลักการอิสลาม”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.piwdee.net/islamsoksa/soksa60.html>. (19 มิถุนายน 2560).

ฐานข้อมูลจากรายการโทรทัศน์

ฟิลกริม โปรดักชั่น. (2555, 2 ธันวาคม). *เรื่องเล่าจากเทศกาล ตอน เทศกาลศรัทธาแห่งซิกข์* (รายการโทรทัศน์). กรุงเทพฯ : ไทยพีบีเอส.

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ และสไมล์ ครีเอทีฟ กรุ๊ป. (2556, 10 กรกฎาคม). *พื้นที่ชีวิต ตอน วิถีแห่งซิกข์* (รายการโทรทัศน์). กรุงเทพฯ : ไทยพีบีเอส.

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

<http://www.moralcenter.or.th>

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

<https://www.nacc.go.th/main.php?filename=media>

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ : การ์ตูน
เศรษฐกิจพอเพียง นำสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

<http://www.obec.go.th/node/17951>

พลังแผ่นดิน

<http://www.palangpandin.com/>

สานต่อที่พ่อทำ

<https://www.facebook.com/fulfillingfatherslegacy/>

ห้องสมุดที่มีชีวิต

<http://life-brary.com/>

ห้องสมุดวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

[http://lib.culture.go.th/library/index.php?lang=thai&jfm=search&](http://lib.culture.go.th/library/index.php?lang=thai&jfm=search&width=1366&height=768)

[width=1366&height=768](http://lib.culture.go.th/library/index.php?lang=thai&jfm=search&width=1366&height=768) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีปกติ : แปลง

คุณธรรมสู่การปฏิบัติ

ບັນທຶກ

“...ในบ้านเมืองนั้นมีทั้งคนดีและคนไม่ดี
ไม่มีใครจะทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด
การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย
จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี
หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี
ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง
และควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจ
ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้...”

พระบรมราชาโชวาท พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติครั้งที่ 6
ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชลบุรี
เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2512

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ